

Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2011

Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2013/13

Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2011

Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2013/13
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Staatsbosbeheer, regio Oost

Colofon:

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is opgesteld in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost.

Wijze van citeren: Deuzeman S. 2013. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2011. Sovon-rapport 2013/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Lay-out: Peter Eekelder en Symen Deuzeman.

Foto's: Symen Deuzeman. Voorzijde: Weidevogelreservaat gezien vanuit de zuidoosthoek, 26 mei 2011.

Hans Gebuis: Roerdomp en Rietgors.

ISSN: 1382-6255

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Gebied	7
2.1. Ligging en karakteristiek	7
2.2. Bodemgebruik	8
3. Werkwijze	11
3.1. Doelstelling	11
3.2. Veldwerk	11
3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens	12
3.4. Weersomstandigheden 2011	12
4. Resultaten	15
4.1. Soorten en aantallen	15
4.2. Soortbesprekingen	16
4.3. Waarnemingen van niet-broedende vogels	22
5. Evaluatie	25
5.1. Aantalsverloop weidevogels	25
5.2. Aantalsverloop van moerasvogels	27
5.3. Aantalsverloop Verlengde Riethaere, Kleine Woldweg en Overige Landschapselementen	28
Samenvatting	33
6. Literatuur	35
Bijlagen:	
Bijlage 1. Overzichtsk kaart met deelgebieden	
Bijlage 2. Aantallen weidevogels in het weidevogelreservaat vanaf 1958 (naar gegevens Adrie Hottinga)	
Bijlage 3. Aantalsverloop van de Grutto, Kievit en Tureluur, vergeleken met de landelijke index	
Bijlage 4. Aantalsverloop van de Wulp, Veldleeuwerik en Graspieper, vergeleken met de landelijke index	
Bijlage 5. Aantalsverloop van de Zomertaling en de Slobeend, vergeleken met de landelijke index	
Bijlage 6. Verspreidingskaarten per soort	

1. Inleiding

In het voorjaar van 2011 werd Polder Oosterwolde (270,5 ha) in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost geïnventariseerd op broedvogels. De inventarisatie werd uitgevoerd door de samensteller van dit rapport, werkzaam bij Sovon Vogelonderzoek Nederland. Polder Oosterwolde kent een unieke reeks van broedvogelaantallen van met name weidevogels. De eerste kartering werd in 1958 uitgevoerd en daarna heeft er tot en met 2011 vrijwel jaarlijks een gebiedsdekkende kartering plaatsgevonden. De inventarisaties hebben tot doel om verspreiding, fluctuaties en trends in aantallen van vogels vast te leggen. Daarnaast worden de gegevens gebruikt voor interne kwaliteitscontroles, beheersequaties en beheersplanning. Voor beheersequaties en planning zijn vogelgegevens gewenst die op een gedetailleerd schaalniveau zijn verzameld en zich lenen voor ecologische interpretaties.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van de broedvogelinventarisatie. Tevens worden de aantallen van aangetroffen soorten vergeleken met de reeks broedvogeltellingen vanaf 1958 en met de landelijke index voor weidevogels. Het basismateriaal van de inventarisatie is opgeslagen op het Sovon-kantoor in Nijmegen.

Dank is verschuldigd aan de medewerkers van Staatsbosbeheer regio Oost. Jaap Rouwenhorst was behulpzaam bij de voor- en nabereidingen. Adrie Hottinga toonde veel belangstelling en leverde een digitale versie van de broedvogelaantallen vanaf 1958. Herman Linde, boswachter monitoring en inventarisatie, was de directe contactpersoon tijdens het veldwerk. Daarnaast toonde opzichter Henk Roke veel belangstelling voor het veldwerk, net als Nathalie van Dijk. Zij liep tevens een velddag mee. Marc Waterman leverde de meest recente digitale bestanden en samen met Egbert van Wijhe werd per boot eiland De Abbert tweemaal extra bezocht.

Jaap Rouwenhorst voorzag een eerdere versie van dit rapport van commentaar. Willem van Manen (Sovon) was behulpzaam bij de verwerking in GIS. Hulp in het veld of anderszins werd verder verkregen van Jan van Diermen (Provincie Gelderland), de heer A. van der Heyden en Willem van Manen (Sovon). Allen bedankt!

2. Gebied

2.1. Ligging en karakteristiek

Polder Oosterwolde (270,5 ha) is gelegen in het uiterste noorden van de provincie Gelderland. Het is een open graslandgebied met een afwisseling tussen verschillende terreintypen, zoals weidevogelgrasland, vochtig schraal grasland, rietvegetaties, open water en houtwallen. In de volksmond wordt het studiegebied vaak “het weidevogelreservaat” genoemd. Het weidevogelreservaat heeft een oppervlakte van 185 ha grasland en 15 ha rietland. Dit rietland staat bekend als de Riethaere. Het weidevogelreservaat ligt ingesloten tussen twee betrekkelijk grote wegen. Aan de oostzijde door de Grote Woldweg, die loopt van Noordeinde naar Oosterwolde en aan de westzijde door de Kamperweg, die loopt van Noordeinde naar Elburg. Het reservaat wordt doorsneden door het Noordermerkkanaal, dat in eigendom en beheer is bij Staatsbosbeheer. Kenmerkend is de aanwezigheid van een particuliere eendenkooi in het centrum van het weidevogelreservaat. Deze eendenkooi heeft een kooicirkel van 1506 meter. Het kooirecht is publiekrechtelijk verankerd en heeft rechtsbescherming ten opzichte van planologische beslissingen, wat voor de rust in het reservaat voordelig is. Ter

hoogte van de eendenkooi langs de Grote Woldweg is de oude kooikerswoning aanwezig, die in particulier bezit is. In het centrum van de rietlanden van de Riethaere ligt een observatiehut, die voor een fraai overzicht over het weidevogelreservaat zorgt.

Naast het weidevogelreservaat is nog een aantal rietlanden, schraalgraslandjes en houtopstanden in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer. De overige rietlanden worden de “oeverlanden van het Drontermeer” en de “Verlengde Riethaere” genoemd. Het eerst genoemde gebied is te vinden ten westen van de Kamperdijk ter hoogte van eiland De Abbert in het Drontermeer. De oeverlanden bestaan hoofdzakelijk uit gemaaide en ongemaaide rietlanden met een afwisseling van vochtige schraalgraslanden. Rondom eiland De Abbert is natuurontwikkeling gepleegd. In 1994 zijn verschillende eilandjes opgespoten, de Oliebollen genoemd. Op de meeste eilanden is opslag van elzen en wilgen rijkelijk aanwezig, dat eens in de zoveel jaren wordt gekapt. Langs de meest noordelijke eilandjes is inmiddels een goed ontwikkelde waterrietzone ontstaan, dat geschikt is voor zeer kritische moerasvogels, zoals de Grote Karekiet. De Verlengde Riethaere loopt in het verlengde van

Figuur 1. Ligging van Polder Oosterwolde met de belangrijkste beheertypen.

de Riethaere een kilometer in oostelijke richting door van de Grote Woldweg naar de Kleine Woldweg. Het bestaat uit een afwisseling van gemaaide rietlanden en oude rietruigte. In het centrum van de Verlengde Riethaere ligt een plas water, dat met name voor watervogels interessant is. Tussen de Kleine Woldweg en de Geldersche Gracht ligt nog een aantal percelen weidevogelgrasland en vochtig schraal grasland. De houtige opstanden zijn te vinden langs de gehele oostgrens van het weidevogelreservaat tot en met Kerkdorp. Na Kerkdorp is nog een strook van ongeveer 200 meter te vinden. Het is feitelijk de smalle strook tussen de Grote Woldweg en de Oosterwoldsche Molenvliet. De opstanden bestaan hier uit een afwisseling van (knot-) wilgen, elzen en ruigtes. Op de topografische kaart met schaal 1:25.000 is Polder Oosterwolde te vinden op kaartblad 21C. Meer gedetailleerd is dit verdeeld over het atlasblok 2152. In de periode 2004-2011 zijn alle objecten van Polder Oosterwolde die eigendom zijn van Staatsbosbeheer onderzocht op broedvogels, dit in tegenstelling tot de periode 1994-2003. Toen zijn de houtige opstanden ten zuiden van het weidevogelreservaat en het reservaat aan de Kleine Woldweg buiten beschouwing gelaten. Evenals de periode 1994-2009 werd in 2010 de eendenkooi niet betrokken bij de inventarisatie, echter wel de voormalige kooikerswoning met erf (Deuzeman 2011).

In figuur 1 is de ligging van Polder Oosterwolde in de regio weergegeven. In 2011 heeft een herverdeling plaatsgevonden van de subdoeltypen in het object. Dit zijn nu beheertypen (SNL) geworden (tabel 1). Ook is het reservaat ten opzichte van 2010 iets groter geworden, met de uitbreiding van vier percelen gras-

Een deel van het rietland in de Riethaere wordt jaarlijks gemaaid. Hetzelfde geldt voor de landschappelijke beplanting dat eens in de zoveel jaren wordt gekapt, 7 april 2011.

land grenzend aan de Kleine Woldweg in zuidelijke richting (12,2 ha).

2.2. Bodemgebruik

Het weidevogelreservaat heeft een eigen waterbeheersing, die volledig is afgestemd op de randvoorwaarden voor kritische weidevogels (Zomertalinggroep). De hoogte van de grondwaterstuwingsstand is in de periode september-maart gebaseerd op het gewenste grondwaterregime van 0-0,10 m -mv en in de periode april-augustus van 0,10-0,30 m -mv. De waterbeheersing is de laatste jaren geoptimaliseerd en sinds 2003 volledig gedigitaliseerd. Het peilbeheer in het weidevogelreservaat wordt rechtstreeks via grondwatermetingen aangestuurd. Het Noordermerkkanaal is ongeveer tien jaar geleden geprofileerd. Het talud is vergraven en er zijn plasbermen aangelegd, waardoor een ondiep terras is ontstaan. Dit ondiepe gedeelte is bijzonder belangrijk voor foeragerende steltlopers, eenden, Lepelaars en Grote Zilverreigers. Staatsbosbeheer heeft in het contract met de riethandelaren opgenomen dat jaarlijks circa dertig procent van de oppervlakte rietland niet wordt geoogst. Dit is gunstig voor de meeste karakteristieke rietvogels, die in het overjarig rietland broeden. De weidevogelgraslanden bestaan uit vochtige graslanden die omringd worden door sloten. De percelen kennen overwegend een extensief gebruik en zijn daardoor soortenrijker dan gangbaar beheerde graslanden. Het maaieregime is voor weidevogels gunstiger dan in gangbaar beheerde graslanden. De percelen in eigendom van Staatsbosbeheer worden niet voor 15 juni gemaaid. Daarnaast is het de

Langs de oevers van het Noordermerkkanaal ontstaat steeds meer waterriet, dat gebruikt wordt door moerasvogels en Knobbelswanen om in te broeden, 26 april 2011.

doelstelling dat de meeste percelen bemest worden met ruige stalmest, dat in combinatie met het gevarieerde beheer van begrazing en het hoge slootpeil gunstig is voor weidevogels (Deuzeman 2004). Noemenswaardig is te melden dat vanwege de lang-

durige droogte in het voorjaar van 2011, op 11 mei het open water in de Verlengde Riethaere nagenoeg droog stond. De waterstand was zeker 20-30 cm gedaald.

Tabel 1. Verdeling van de verschillende beheertypen in Polder Oosterwolde (Staatsbosbeheer 2012).

Beheertype	Opp per ha	Omschrijving
N 13.01	186,6	Vochtig weidevogelgrasland
N 05.01	36,4	Moeras
N 12.02	19,7	Kruiden- en faunarijk grasland
N 10.02	12,3	Vochtig hooiland
N 12.02	12,2	Nieuw te vormen natuur
L 01.02	2,8	Houtwal en houtsingel
L 02.02	0,6	Historisch bouwwerk en erf
Totaal	270,5	

Droogte in de Verlengde Riethaere, 11 mei 2011.

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

De broedvogelinventarisatie in Polder Oosterwolde kent een unieke reeks van monitoringgegevens van de meest kritische weidevogels. Al vanaf 1958 worden aantalsontwikkelingen in het gebied op een systematische wijze verzameld. De inventarisaties hebben dan ook tot voornaamste doel het vastleggen van de verspreiding, fluctuaties en trends in aantallen van weidevogels en daarnaast van de in de rietlanden voorkomende moerasvogels. Met het jaarlijks vastleggen van de verspreiding en de aantallen van de verschillende broedvogelsoorten wordt informatie verkregen over de verspreiding, aantalsontwikkelingen, effecten van het gevoerde beheer en de huidige toestand van de verschillende gebiedsdelen als leef- en broedgebied voor vogels. Het accent ligt op de kartering van de weidevogels en van de zeldzame, schaarse, bedreigde en karakteristieke broedvogelsoorten. Hierbij gaat het met name om de zogenaamde Rode Lijstsoorten (van Beusekom *et al.* 2005). In het onderzoek was het tevens van belang de vergelijkbaarheid van de monitoringsgegevens zo betrouwbaar mogelijk te houden. In de opzet is daarom sterk rekening gehouden met het voortzetten van de monitoringsgegevens zoals die in de periode 1994-2003 zijn verzameld door Jan Lok. Net als in deze periode zijn vrijwel alle aanwezige broedvogelsoorten geïventariseerd, met uitzondering van de *wel* aanwezige Wilde Eend, Soepeend en Meerkoet (Lok 2000&2003).

3.2. Veldwerk

De kartering is in grote lijnen uitgevoerd volgens de methode van de uitgebreide territoriumkartering, zoals beschreven in Hustings *et al.* (1985), conform de normen vastgelegd in de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (van Dijk & Boele 2011). Voor de interpretatie van het aantal territoria van weidevogels is tevens de Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet geraadpleegd (Teunissen & Van Kleunen 2001). Er werden in totaal zeven integrale inventarisatierondes uitgevoerd. Hiervan zijn vijf bezoeken overdag gebracht en twee bezoeken gedurende de zeer vroege ochtendschemer. De schemerrondes zijn speciaal uitgevoerd voor de eerste maaidatum van 15 juni in verband met het voorkomen van een aantal Rode Lijstsoorten die 's nachts actief zijn, zoals Porseleinhoen en Kwartelkoning (beide niet aanwezig).

Indien één van deze soorten wel was vastgesteld, dan zou het desbetreffende perceel en een omtrek daaromheen beschermd kunnen worden van maaiactiviteiten. Aan de oeverlanden van het Drontermeer en het natuurontwikkelingsgebied bij eiland De Abbert zijn twee extra bezoeken gebracht (12 mei en 9 juni). Dit kon gecombineerd worden met de monitoring van de eilanden in de Veluwerandmeren, dat jaarlijks uitgevoerd wordt door Egbert van Wijhe e.a.

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 7 april tot en met 20 juni (tabel 2). Bij de planning van de veldbezoeken is sterk rekening gehouden met de karterbaarheid van weidevogels en de interpretatienormen in van Dijk & Boele (2011). Hierbij is de methode die van Manen (2001) beschrijft voor de inventarisatie van Polder Arkemheen zoveel mogelijk toegepast. Het komt erop neer dat de eerste twee bezoeken belangrijk zijn voor een nauwkeurig inventarisatie van Kievit en Grutto. Deze bezoeken moeten vallen tussen 10 april en 10 mei (de datumgrenzen voor beide soorten, zie van Dijk & Boele 2011). De volgende twee bezoeken dienen te vallen tussen 10 mei en 5 juni. Deze zijn van belang voor de Tureluur, Scholekster en eenden. Het laatste bezoek wordt gebracht na 15 juni waarbij de nadruk ligt op late moerasvogels en eenden met jongen. Voor een uitgebreide methode beschrijving van de inventarisatie van weidevogels zie van Manen (2001). Ook is er bij de planning van de inventarisatierondes rekening gehouden met de timing die gehanteerd werd in de periode van Lok (2003).

Een standaardbezoek begon een half uur tot een uur voor zonsopgang. Er is uitsluitend geteld tijdens gunstige weersomstandigheden (geen wind of neerslag en goed zicht). Tijdens iedere velddag werd roulerend gestart bij de rietlanden en de houtige

Tabel 2. Tijdsinvestering in Polder Oosterwolde in 2011.

Ronde	Datum	Onderzoekstijd	Totaal (uren)
7-apr	6:40	15:25	8,8
26-apr	6:15	15:43	9,5
11-mei	5:45	16:10	10,4
12-mei	8:00	9:15	1,3
26-mei	4:30	15:20	10,8
5-jun	3:20	4:45	1,4
9-jun	8:00	9:30	1,5
20-jun	5:35	13:40	8,1
			51,7

opstanden, om zoveel mogelijk te profiteren van de zangpiek van zangvogels. In de loop van de ochtend werd gestart met de inventarisatie van de weidevogels. Het gebied werd systematisch afgelopen, waarbij tijdens de bezoeken vooral gelet werd op territorium- en nestindicatieve gedragingen, zoals nestvondsten, zang, balts, alarm, voerdragende oudervogels, faecesvervoer, afleidingsgedrag en bedelende jongen. Extra nadruk werd gelegd op het verkrijgen van uitsluitende waarnemingen, dus waarnemingen van twee tegelijkertijd zingende of baltsende soortgenoten. In Polder Oosterwolde is in 2011 3102 minuten besteed aan de inventarisatie en uitgaande van 270,5 ha komt dit gemiddeld neer op 11,5 minuten per ha. Dit is vergelijkbaar met voorgaande inventarisaties. Op 26 mei en 9 juni werden de meest geschikt lijkende riet- en graslandpercelen bezocht voor Steenuil, Porseleinhoen, Klein- en Kleinst Waterhoen en Kwartelkoning. Hierbij is gebruik gemaakt van een cassetterecorder. Tijdens het vroege ochtendbezoek is daarnaast sterk gelet op andere schemer- en nachtactieve soorten zoals Roerdomp, Kwartel, Nachtegaal, Snor, Sprinkhaanzanger en (jonge) uilen.

3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens

De veldwaarnemingen werden genoteerd op 1:5000 kaarten en vervolgens op verzamelkaarten per soort overgezet. Nadat alle gegevens waren overgebracht op de soortkaarten, werden de gegevens geïnterpreteerd conform de Sovon-richtlijnen (van Dijk & Boele 2011). Alle gegevens zijn vervolgens ingevoerd in een GIS (Arc View).

3.4. Weersomstandigheden 2011

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2011 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In de tabel zijn enkele variabelen samengevat.

De maand **maart** kan kort worden samengevat als uitzonderlijk droog, zeer zonnig en met normale temperaturen. De gemiddelde landelijke tempera-

tuur kwam exact overeen met het langjarig gemiddelde van 5,9 °C. Er waren echter behoorlijke regionale verschillen. In het noorden van het land was maart aan de koude kant, terwijl in het zuiden van het land maart juist zacht was. Het weer was overwegend rustig, met weinig neerslag en veel zon. Tijdens de vaak heldere nachten kwam het regelmatig tot vorst wat normaal is voor deze tijd van het jaar. Gemiddeld over het land was maart met 13,9 mm neerslag een uitzonderlijk droge maand, tegen een langjarig gemiddelde van 67,6 mm. In het noordwesten van het land was de droogte het grootst. Op een aantal plaatsen viel daar slechts 5 mm neerslag. De meeste neerslag viel in het zuiden en midden van het land. Het grootste deel van deze neerslagsom viel op 18 maart. Maart was een zeer zonnige maand, met gemiddeld over het land ruim 185 zonuren, tegen 125 normaal. In Zeeland werd de zon het meest gezien, in het noorden scheen de zon het minst. Met het hoge aantal zonuren eindigde maart op de vierde plaats in de rij van zonnigste maartmaanden sinds 1901. Op de eerste plaats in deze lijst staat maart 2003 met 199 zonuren.

In **april** lag de gemiddelde landelijke temperatuur met 12,6 °C beduidend hoger dan het langjarig gemiddelde van 8,9 °C. Het is de hoogste waarde sinds 1706 en een evenaring van het record in april 2007. Op 2 april werd in De Bilt met 23,2 °C de eerste warme dag van het jaar genoteerd. Het totale aantal warme dagen (een dag met een maximumtemperatuur van 20,0 °C of hoger) in april kwam uit op 13. Op 21 april werd met 25,0 °C nipt de eerste zomerse dag (een dag met een maximumtemperatuur van 25,0 °C of hoger) van het seizoen geregistreerd. Op 22, 23 en 24 april werd het in De Bilt ruim 26 graden, waarmee vier zomerse dagen op rij werden geregistreerd. April mag dus beschreven worden als uitzonderlijk zacht. Ook kwam in De Bilt geen enkele vorstdag voor terwijl april normaal ca. vier vorstdagen telt. April was ook een zeer droge maand, met gemiddeld over het land 11 mm neerslag tegen 44 mm normaal. De meeste neerslag viel in het oosten van het land en in Limburg. April was een zeer zonnige maand met gemiddeld over het land 262 zonuren, tegen 178 normaal. Langs de kusten was de zon het meest te zien, op een aantal plaatsen 285 uren. Op de minst zonnige plaats, Maastricht, scheen de zon nog altijd 233 uren. April was een uitzonderlijk zachte, zeer zonnige en zeer droge maand.

Mei was een vrij warme maand met een gemiddelde landelijke temperatuur van 13,9 °C tegen normaal 12,8 °C. In totaal werden in De Bilt twaalf warme

dagen genoteerd, tegen 10 normaal. Op drie dagen werd het zomers warm wat normaal is voor de maand mei. Op 30 mei werd het in het zuidoosten van het land zelfs tropisch warm (een maximumtemperatuur 30,0 ° C of hoger). De landelijk hoogste temperatuur werd gemeten in Arcen, namelijk 31,4 ° C. Aan het begin van de maand koelde het tijdens de nachten fors af. In het noordoosten van het land kwam het op uitgebreide schaal nog op drie dagen tot lichte vorst. Mei was een zonnige maand met gemiddeld over het land 266 zonuren tegen 213 uren normaal. De minst zonnige plaatsen bevonden zich in het midden en oosten van het land. Gemiddeld over het land is in mei 25 mm neerslag gevallen, tegen een langjarig gemiddelde van 61 mm. Langs de westkust en in het zuidoosten van het land viel op een aantal plaatsen minder dan 10 mm. Het natst was mei in het noordoosten van het land met 40 tot ruim 60 mm regen. Aangezien ook maart en april zeer droge maanden waren met zonnig weer (en daardoor grote verdamping) werd voor de tijd van het jaar een record hoog potentieel neerslagtekort geregistreerd.

In **juni** lag de gemiddelde landelijke temperatuur op 16,0 ° C, tegen een langjarig gemiddelde van 15,4 ° C. De eerste dagen van de maand vormden

een voorzetting van het zonnige en warme weer dat zo kenmerkend was voor de maanden maart t/m mei. Vanaf 5 juni werd het weer wisselvallig, met op vrijwel elke dag wel regen en een temperatuur die normaal was voor de tijd van het jaar. Vanaf de 26e werd kortdurend zeer warme lucht aangevoerd. De dagen 27 en 28 juni verliepen in een groot deel van het land tropisch. Eén tropische dag is normaal voor de maand juni. Op de 28e werd de hitte alweer uit ons land verdreven na actieve onweersbuien die in de avond over het land trokken. Hierbij viel op bepaalde plekken uitzonderlijk veel regen en werden hoge windsnelheden bereikt. Na de 28e lag de temperatuur opnieuw rond het langjarig gemiddelde. Juni was een natte maand met gemiddeld over het land 96 mm, neerslag tegen 68 mm normaal. Door het vaak buiige karakter van de neerslag waren de maandsommen neerslag bijzonder grillig over het land verdeeld. In de droogste gebieden werd 50 tot 80 mm regen gemeten terwijl de natste plaatsen 120 tot 130 mm neerslag registreerden. In de Betuwe werd de meeste neerslag gemeten. Landelijk scheen de zon gemiddeld 219 uren tegen 201 uren normaal. De zon was het meest te zien in het Waddengebied. In het oosten en zuidoosten van het land scheen de zon het minst, Maastricht kwam niet verder dan 188 zonuren.

Tabel 3. Enkele weersvariabelen (Nederlands gemiddelde) in de periode maart-juni 2011, op basis van gegevens van het KNMI. De afkorting Ref staat voor de referentiewaarden (langjarig gemiddelde 1981 - 2010).

	Gem. temp °C	Ref	Neerslag in mm	Ref	Zonneschijn in %	Ref	Wind (m/s)	Ref
Maart	5,9	5,9	13,9	67,6	50	34	4,1	5,4
April	12,6	8,9	11,1	43,9	63	43	4,1	4,6
Mei	13,9	12,8	24,5	60,9	55	44	4,7	4,4
Juni	16,0	15,4	96,2	68,4	43	40	4,6	4,2

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In Polder Oosterwolde werden in totaal 64 broedvogelsoorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 61 soorten zijn gedetailleerde gegevens verzameld en van drie zeer algemene soorten is alleen de aanwezigheid genoteerd (zie § 3.1 en tabel 4). In totaal zijn zeventien soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Roerdomp, Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto,

Tureluur, Zwarte Stern, Koekoek, Veldleeuwerik, Boerenwaluw, Graspieper, Gele Kwikstaart, Snor, Grote Karekiet, Spotvogel, Ringmus en Kneu (van Beusekom *et al.* 2005). In de terminologie van Sovon kunnen acht soorten als zeldzaam worden aangeduid: Roerdomp, Canadese Gans, Krooneend, Bruine Kiekendief, Kwartelkoning, Zwarte Stern, Grote Karekiet en Baardman (van Dijk & Boele 2010). In bijlage 1 is een overzichtskaart opgenomen met de exacte aanduiding van de deelgebieden.

Tabel 4. Soorten en aantallen per deelgebied in Polder Oosterwolde in 2011, waarbij 1=Weidevogelreservaat (exclusief voormalige eendenkooi), 2=Riethaere, 3=Verlengde Riethaere, 4=Kleine Woldweg, 5=Oeverlanden, 6= Natuurontwikkeling Drontermeer en 7= Overige landschapselementen. Rode Lijstsoorten staan aangegeven met een sterretje (*).

Soort	1	2	3	4	5	6	7	Totaal	N/100 ha
Dodaars	-	-	-	-	-	1	-	1	0,4
Fuut	-	-	-	-	1	5	-	6	2,2
Roerdomp*	-	3	-	-	-	-	-	3	1,1
Knobbelzwaan	6	3	2	2	-	5	1	19	7,0
Grauwe Gans	13	6	3	-	-	11	-	33	12,2
Soepgans	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
Canadese Gans	3	-	-	-	-	3	-	6	2,2
Nijlgans	4	-	1	-	-	1	-	6	2,2
Bergeend	1	-	-	-	-	2	-	3	1,1
Krakeend	6	-	2	2	-	4	-	14	5,2
Zomertaling*	3	-	1	-	-	1	-	5	1,8
Slobeend*	3	-	1	-	-	1	-	5	1,8
Krooneend	-	-	-	-	-	12	-	12	4,4
Tafeleend	-	-	-	-	-	10	-	10	3,7
Kuifeend	5	1	2	-	-	8	-	16	5,9
Bruine Kiekendief	-	1	1	1	1	-	-	4	1,5
Kwartel	2	-	-	1	-	-	-	3	1,1
Fazant	2	1	2	1	-	-	-	6	2,2
Waterral	-	5	4	-	1	-	-	10	3,7
Kwartelkoning*	-	-	-	1	-	-	-	1	0,4
Waterhoen	-	-	-	-	1	1	-	2	0,7
Scholekster	3	-	-	1	-	-	-	4	1,5
Kievit	26	-	-	-	2	-	-	28	10,3
Grutto*	21	-	-	-	-	-	-	21	7,8
Wulp	7	-	-	1	-	-	-	8	3,0
Tureluur*	12	-	-	-	-	-	-	12	4,4
Zwarte Stern*	-	-	1	-	-	-	-	1	0,4
Holenduif	1	1	-	-	-	-	1	3	1,1
Houtduif	3	-	-	-	-	-	1	4	1,5
Koekoek*	-	1	1	-	-	1	-	3	1,1
Veldleeuwerik*	22	-	-	-	-	-	-	22	8,1
Boerenwaluw*	1	-	-	-	-	-	2	3	1,1
Graspieper*	35	-	-	8	1	-	-	44	16,3
Gele Kwikstaart*	3	-	-	-	-	-	-	3	1,1

vervolg tabel 4.

Soort	1	2	3	4	5	6	7	Totaal	N/100 ha
Witte Kwikstaart	5	1	-	-	-	-	1	7	2,6
Winterkoning	3	1	-	-	-	-	-	4	1,5
Heggenmus	1	-	-	-	-	-	1	2	0,7
Roodborst	-	-	-	-	-	-	1	1	0,4
Blauwborst	2	5	2	-	4	-	-	13	4,8
Roodborsttapuit	-	-	-	-	1	-	-	1	0,4
Merel	6	1	-	-	-	-	1	8	3,0
Zanglijster	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
Sprinkhaanzanger	1	2	2	-	-	-	-	5	1,8
Snor*	-	12	6	-	-	1	-	19	7,0
Rietzanger	13	31	17	13	14	2	1	91	33,6
Bosrietzanger	3	2	1	3	1	-	1	11	4,1
Kleine Karekiet	17	53	23	16	25	3	-	137	50,6
Grote Karekiet*	-	-	-	-	-	2	-	2	0,7
Spotvogel*	5	-	-	-	-	-	5	10	3,7
Braamsluiper	2	-	-	-	-	-	-	2	0,7
Grasmus	2	-	-	-	1	1	5	9	3,3
Tuinfluitier	6	-	-	-	-	2	2	10	3,7
Zwartkop	2	-	-	-	-	-	-	2	0,7
Tjiftjaf	9	3	-	-	-	-	9	21	7,8
Fitis	1	-	-	-	-	2	1	4	1,5
Baardman	-	5	4	-	-	1	-	10	3,7
Pimpelmees	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
Spreeuw	-	-	-	-	-	-	1	1	0,4
Ringmus*	-	-	-	-	-	-	2	2	0,7
Vink	4	-	-	-	-	2	4	10	3,7
Groenling	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
Kneu*	10	2	1	-	3	-	3	19	7,0
Rietgors	24	44	24	20	23	3	-	138	51,0

4.2. Soortbesprekingen

In deze paragraaf is voor een selectie van soorten een nadere toelichting gegeven. Dit is vooral gedaan bij de meer zeldzame en/of kritische soorten. Soorten waarvan iets bekend is over broedbiologie of die een opmerking verdienen worden ook besproken. In bijlage 6 zijn de verspreidingskaarten per soort weergegeven.

DODAARS, n=1

Dodaarzen broeden jaarlijks met één tot drie paren in de ondiepe zone in rietvegetaties langs het Eiland de Abbert en de natuurontwikkelingseilandjes in het Drontermeer. Het afgelopen voorjaar bevond zich hier één territorium.

ROERDOMP, n= 3

De Roerdomp is één van Nederlands meest karakteristieke moerasvogels. De populatie Roerdompen in Nederland staat onder druk en de soort staat daarom op de Rode Lijst van karakteristieke en bedreigde vo-

gels. Daarnaast heeft Nederland een internationale verplichting voor de Roerdomp vanuit de Europese Vogelrichtlijn: enkele gebieden in Nederland (Speciale beschermingzones) zijn aangewezen omdat hier grote aantallen van de Roerdomp leven, zoals ook de Veluwerandmeren. In Polder Oosterwolde doet de soort het de laatste jaren goed. In 2005 werden vier territoria aangetroffen, waarmee een topjaar werd bereikt voor de soort. Na 2006 schommelde de stand tussen de één en drie broedparen. Omdat de soort erg gevoelig is voor strenge winters, was het spannend om te zien of dit invloed had na de strenge vorstperiodes in de winters van 2008/2009, 2009/2010 en 2010/2011. In 2010 leek dit wel zo te zijn, toen maar één territorium werd vastgesteld in de Riethaere. Opvallend genoeg werd in 2011 juist een herstel en toename vastgesteld. In de Riethaere konden op 26 mei drie verschillende Roerdompen tegelijkertijd hoepend worden waargenomen! De trefkans van de soort was bijzonder hoog. Tijdens de eerste vier bezoeken bleek de soort vanaf zonsondergang tot minimaal vier uur later veelvuldig te

roepen in de Riethaere. Vanaf de vierde ronde op 26 mei, werden ook veelvuldig voedselvluchten waargenomen. Deze vonden plaats vanaf de Riethaere naar de Oeverlanden van het Drontermeer (ca. 1 km), Noordermerkkanaal en naar de Verlengde Riethaere. Het voorkomen van een dergelijk hoge dichtheid is bijzonder in Nederland, zeker gezien het broedhabitat van het studiegebied slechts 26 ha telt. Vermoedelijk speelt het eigen peilregime dat Staatsbosbeheer vanaf 1994 hanteert hierbij een belangrijke rol. Door het inlaten van water wordt een hoger waterpeil in de rietlanden en het grasland gehanteerd. De Roerdomp is zowel binnen als buiten het broedseizoen afhankelijk van overjarige vegetaties van riet of lisdodde, die permanent of periodiek onder water staan.

Knobbelzwaan, n= 19

De aantalsontwikkeling van de Knobbelzwaan varieert vanaf het jaar 2000 tussen de 11 en 18 paren in het reservaat (tabel 5). Hierbij worden uitsluitend bezette nesten geteld. Uitgezonderd van het natuurontwikkelingsgebied Drontermeer (vijf paar met jongen) is het broedsucces in het reservaat ieder

Nest van de Knobbelzwaan in het weidevogelreservaat met vier eieren. Bij het volgende bezoek was het nest leeg. Veel legsels gaan overstuur en slechts een zeer klein aantal paren krijgt jongen, vermoedelijk door menselijk handelen, 26 april 2011.

Tabel 5. Aantalsontwikkeling van de Knobbelzwaan binnen de grenzen van het reservaat in Polder Oosterwolde (exclusief gebied 6).

Jaar	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal	13	11	11	12	15	18	14	13	12	13	14

Tabel 6. Aantalsontwikkeling van de Grauwe Gans binnen de grenzen van het reservaat in Polder Oosterwolde (exclusief gebied 6).

Jaar	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal	0	0	1	3	10	11	12	14	16	10	22

jaar zeer matig. Bij slechts één paartje werden drie jongen vastgesteld. De meeste legsels worden in een vroegtijdig stadium verlaten. Zeer waarschijnlijk wordt dit veroorzaakt door een destructie van nesten en het schudden van eieren door mensen. Eenzelfde fenomeen vindt ook plaats in Polder Arkemheen (van Manen & van Diermen 2006).

GRAUWE GANS, n= 33

Net als in vrijwel geheel Nederland nemen Grauwe Ganzen sterk toe. Hoewel de soort sinds 2000 broedend is aangetroffen op de natuurontwikkelingseilanden in het Drontermeer, duurde het vervolgens tot 2003 voordat daadwerkelijk broeden is vastgesteld binnen de reservaatdelen van Staatsbosbeheer. De soort heeft zich vanaf dat jaar gevestigd met daarna een gestage toename. In 2010 leek de toename enigszins wat af te vlakken, maar in 2011 werd een verdere toename geconstateerd.

De verspreidingskaart laat zien dat de meeste paren zijn aangetroffen in de natte delen van het terrein, zoals in de Riethaere en Verlengde Riethaere. Hier werden in de eerste ronde de meeste paren broedend op het nest geteld. Tevens is in de verspreidingskaart zichtbaar dat de grootste concentratie aan paren zich bevinden op de natuurontwikkelingseilanden in het Drontermeer.

Er is sterk gelet op de verhouding tussen broeders en niet-broeders. De groep niet-broeders maakte een groot deel uit van het aantal ganzen (51%). In april werden 134 niet-broedende ganzen aangetroffen in verschillende groeps groottes.

In tabel 6 is de aantalsontwikkeling vanaf 2000 weergegeven, dit is exclusief het aantal van het recent toegevoegde deel van de natuurontwikkelingseilanden in het Drontermeer.

CANADESE GANS, n= 6

Canadese Ganzen broeden tegenwoordig in het hele land, van Zuid-Limburg tot op de Waddeneilanden en van Zeeuws-Vlaanderen tot in Oost-Groningen. De groei is nog in volle gang. In Polder Oosterwolde heeft de soort zich in 2006 voor het eerst gevestigd, met twee paren net buiten de objectgrenzen. Verre-

weg de meeste paren bevinden zich op en rondom de natuurontwikkelingseilandjes van het Drontermeer. Drie paren werden aangetroffen in het weidevogelreservaat. In totaal werden negen paren aangetroffen, waarvan drie buiten de grenzen. Bij vijf paren werd met zekerheid broeden vastgesteld, allen in het Drontermeer. In slechts één geval werd een paar met drie jongen gezien op 11 mei. Het broedsucces is dus niet erg hoog.

ZOMERTALING, n=5

In 2011 beleefde deze uiterst kritische weidevogel een redelijk jaar, met drie paartjes in het weidevogelreservaat en één paartje in de Oeverlanden en de Verlengde Riethaere. Dit is iets lager dan aangetroffen in 2010 (n=7), maar vergelijkbaar met de jaren 2007 en 2008. Van een sterke afname over de langere termijn lijkt (nog) geen sprake te zijn. Landelijk is sprake van een sterke negatieve trend van de soort in de open agrarische gebieden.

SLOBEEND, n=5

De aantallen van de Slobeend fluctueren de laatste vijf jaren jaarlijks tussen de vijf en tien broedparen. Het jaar 2010 was aanmerkelijk lager toen slechts twee paren werden vastgesteld, mogelijk veroorzaakt door droge voorjaar met minder plas/drassituaties in het open gebied. Landelijk laat de soort de afgelopen jaren een matige afname zien. Dat de soort zich in 2011 hersteld heeft ten opzichte van 2010 is hoopvol. Territoria werden vastgesteld in het weidevogelreservaat (3), Oeverlanden (1) en in de Verlengde Riethaere (1).

KROONEEND, n= 12 (5)

De Veluwerandmeren behoren tot de belangrijkste broedgebieden voor de Krooneend in Nederland. Door gericht onderzoek in 2009 werden op het Veluwemeer en Drontermeer resp. 134 en 21 paren vastgesteld (M. Jansen, SBB en Sovon). Krooneenden nestelen op eilandjes met een ondiepe randzone met volledige kranwierbedekking. De "oliebollen" (kleine aangelegde eilandjes) bij eiland De Abbart zijn zeer favoriet bij Krooneenden. Tijdens een gerichte inventarisatie in 2010 werden 27 territoria vastgesteld (Deuzeman & van Wijhe 2011). In 2011 was dit iets minder. In totaal werden 12 territoria binnen de grenzen van de natuurontwikkelingseilandjes vastgesteld en 5 er net buiten.

Bij de vaststelling van het aantal territoria van Krooneenden wordt gewerkt volgens de vastgestelde inventarisatierichtlijnen (van Dijk & Hustings 2011):

- in het geval van een adult in broedbiotoop of paar in broedbiotoop dient 1 waarneming in de periode 30 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in de gehele periode gedaan te worden.
- voor eiland de Abbart betekent dit het volgende aantal territoria: op 26 april werden 19 mannetjes en 7 vrouwtjes vastgesteld, op 11 mei 17 mannetjes en 2 vrouwtjes, op 12 mei 15 mannetjes en 4 vrouwtjes, op 26 mei 16 mannetjes en op 9 juni 12 mannetjes en 10 vrouwtjes. Uitkomst: minimaal 17 territoria.

Vanaf tenminste 2004 worden Krooneenden vastgesteld nabij eiland De Abbart. De stand is sindsdien enorm toegenomen (tabel 7).

BRUINE KIEKENDIEF, n= 4

De Bruine Kiekendief is één van de moerasvogels die doorgaans goed vertegenwoordigd is in Polder Oosterwolde. Jaarlijks worden 3-4 paren vastgesteld. In 2011 werden vier paren aangetroffen, verdeeld over de Oeverlanden, Riethaere, Verlengde Riethaere en Kleine Woldweg. Van de eerste drie paren kon de exacte broedlocatie zeer exact bepaald worden, aan de hand van baltsende vogels, bedelroepende vrouwtjes, slepen met nestmateriaal en prooioverdracht met invallende vrouwtjes. Uit voorzorg voor grondpredatoren als de vos zijn de nesten zelf echter niet bezocht. Vermoedelijk broedden alle paren succesvol. Ze waren beiden tot eind juni aanwezig, waarbij diverse keren prooioverdrachten tussen man en vrouw werd gezien en invallende vogels op de nestlocatie. Bij de Kleine Woldweg is vermoedelijk niet gebroed. Hier hing gedurende het broedseizoen telkens een adulte vrouw rond, af en toe vergezeld door een mannetje. Regelmatig dook ze ergens in het aanwezige rietland, maar bij benadering werd er niet gealarmeerd o.i.d. Aangezien het vrouwtje ook steeds gezien werd ten tijde dat ze eigenlijk op de eieren zou moeten zitten, is aangenomen dat hier niet is gebroed.

BUIZERD, n= 0

Jaarlijks broedt een paar in de Eendenkooi, net buiten de reservaatgrenzen. Ook broedt er jaarlijks een paar op eiland De Abbart.

Tabel 7. Aantalsontwikkeling van de Krooneend nabij eiland De Abbart.

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal	1	5	7	4	10	12	27	17

Tabel 8. Aantalsverloop van de Kwartel in het weidevogelreservaat (exclusief nieuwe percelen Kleine Woldweg).

Jaar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal	3	2	1	2	3	3	-	4	-	1	2	3	1	4	1	2	2

KWARTEL, n=3

Het voorkomen van Kwartels in Nederland wordt gedomineerd door sterke aantalsfluctuaties met een soms invasie-achtig karakter en een ruime habitatkeus. Ondanks het invasie-achtige voorkomen is de soort in het weidevogelreservaat een regelmatige broedvogel gezien de reeks vanaf 1994, echter met jaarlijkse fluctuaties in de aantallen (tabel 8). Vooral de kruidenrijke graslanden in het reservaat bieden een geschikt broedhabitat. Het afgelopen jaar was landelijk een tamelijk goed jaar voor Kwartels. In Oosterwolde werden drie territoria vastgesteld, waarvan één in de nieuwe percelen aan de Kleine Woldweg. Net buiten de reservaatgrenzen werden nog eens drie territoria vastgesteld.

WATERRAL, n=10

De talrijkheid van de Waterral in de verschillende rietlandpercelen, en dan met name in de Riethaere en Verlengde Riethaere, mag bijzonder worden genoemd. Deze gebieden zijn ideaal voor Waterrallen. Het is van groot belang dat de moerasvegetatie, waarin doorgaans riet, lisdodden, zeggen en/of russen domineren en permanent of periodiek (in het voorjaar) in ondiep water staan. De laatste jaren worden jaarlijks tussen de 8-11 paren vastgesteld.

KWARTELKONING, n=1

Groot was de verrassing toen ik tijdens een vroege schemerronde op 26 mei uit de auto stapte bij het reservaat aan de Kleine Woldweg. Direct werd ik getrakteerd op een fanatiek roepende Kwartelkoning! De vogel bevond zich in het vochtige grasland achter in het reservaat; makkelijk want geen bedreiging in verband met het maaien van het gras vanaf 15 juni. Tijdens de nachtronde op 5 juni werd de vogel overigens niet gehoord. Kwartelkoningen komen maar zelden voor in Oosterwolde. Meldingen uit het weidevogelreservaat zijn bekend uit 1994 (1) en 2000 (4). In 2000 werd meegelift op een uitzonderlijk goed jaar in de rest van Nederland.

KIEVIT, n=28

De Kievit laat over een langere termijn een negatief aantalsverloop zien in het weidevogelreservaat. Sinds het topjaar van 1999, toen 80 paren werden vastgesteld, is een voortschrijdende achteruitgang geconstateerd tot 20 broedparen in 2009 en 2010. In 2011

was de stand iets beter; in het weidevogelreservaat werden 26 broedparen vastgesteld (en twee langs de oeverlanden). Met name in het zuidoostelijke deel kwam de grasgroei traag op gang en was een concentratie van paren aanwezig.

Het broedsucces was redelijk. Op 11 mei waren nog elf paren aanwezig in het reservaat en hadden eieren of kleine jongen. De overige paren deden wel een broedpoging, maar waren toen niet meer aanwezig. Ze mislukten vermoedelijk allen vroeg in de eifase door niet nader onderzochte oorzaak (predatie?). Het werkelijke reproductiecijfer bedroeg 35% en is bepaald op 26 mei, toen nog negen paren met jongen aanwezig waren. Dit is iets lager dan het broedsucces in 2010 (45%), maar hoger dan in 2009 (20%) en 2008 (30%). Met name het oostelijke blok deed het dit jaar goed met zes paren met jongen. Het westelijke deel van het reservaat bracht slechts in twee gevallen jongen groot.

Opvallend is de talrijkheid van de soort in de omliggende percelen van het reservaat, hoewel in 2011 iets afgenomen. Hier zijn in totaal 23 territoria vastgesteld, tegenover 29 in 2010, 31 in 2009, 34 in 2008 en 29 in 2007. De soort bevindt zich hier vooral op de maïsackers ten zuiden van het reservaat, ter hoogte van het voormalige kooikershuis en graslandpercelen rondom de Verlengde Riethaere.

GRUTTO, n=21

Na een dieptepunt van vijftien paren in 2009, lijkt de soort zich wat te hebben hersteld. In 2010 werden achttien paren geteld en in 2011 21 paren. Hoewel landelijk sprake was van een slecht jaar voor Grutto's, met name door de grote neerslagtekorten in het voorjaar, leek dit in Oosterwolde wel mee te vallen. Tijdens de eerste twee rondes op 7 en 26 april werden 21 paren geteld die territoriaal gedrag vertoonden. Tijdens de derde ronde op 11 mei waren nog achttien paren aanwezig, die actief waren in het broedproces. Doorgaans treden er in deze periode aanzienlijke verliezen op, door predatie in de eifase. Verliezen waren er wel in de jongenfase. Tijdens de ronde op 26 mei waren nog tien paren met jongen aanwezig, gezien het felle alarmeren van de oudervogels. Het reproductiesucces komt hiermee uit op 48%. Wat de exacte oorzaken zijn van deze verliezen is niet onderzocht; in grote delen van het land speelde de droogte een belangrijke belemmering voor het vinden van voldoende prooien in de uitgedroogde

Er is de laatste twee jaren sprake van enig herstel in de populatie Grutto's in het reservaat, 26 april 2011.

Tabel 9. Jaarlijks reproductiesucces in het weidevogelreservaat.

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
repro-succes	48	21	72	9	39	40	83	48

bodem van de graslandpercelen. Voedseltekorten voor de pullen is dan een belangrijke mislukkingsoorzaak. Het is aannemelijk om te veronderstellen dat dit in Oosterwolde ook het geval is geweest. In vergelijking met andere jaren is het reproductiesucces gemiddeld. Uitschieters in negatieve zin was 2007 (9%) en in positieve zin 2006 (72%) en 2010 (83%).

In het referentiegebied net buiten het studiegebied nam de soort in 2011 (13) ook iets toe ten opzichte van 2010 (10). In 2009 zaten hier 13 paren, 19 in 2008, 14 in 2007, 18 in 2006 en 12 in 2005 (ieder jaar dezelfde percelen geteld, circa 100 ha rondom het reservaat, zie de verspreidingskaarten in de bijlage).

WULP, n=8

Eén van de meest karakteristieke weidevogel in Polder Oosterwolde is de Wulp. De hoge dichtheid van 3,0 pr/100 ha in het weidevogelreservaat is opvallend te noemen. In bijvoorbeeld de Polder Arkemheen ontbreekt de soort volledig. Dit is vooral verklaarbaar door de ligging van het weidevogelreservaat nabij de bolwerken in Noordwest-Overijssel, zoals het Staphorsterveld en de Wieden. Polder

Oosterwolde ligt in een uitloper van dit bolwerk. Daarnaast is de bodemgesteldheid geschikt met een dunner kleidek op veenbodem. Van oudsher komen Wulpen met nadruk voor op veen- en zandgronden. Ook is het halfopen landschap van Polder Oosterwolde met kleinschalige houtwallen, rietpercelen en een eendenkooi typisch voor het broedbiotoop van Wulpen. Zes paren werden aangetroffen in het weidevogelreservaat en één paar in de nieuwe percelen aan de Kleine Woldweg.

Het reproductiesucces was in 2011 redelijk hoog. Bij zes van de acht paren werd op 26 mei vastgesteld dat er oudervogels met jongen waren (75%). In 2010 was het reproductiesucces iets hoger (83%), maar in 2009 iets lager met 71%, in 2008 67%, maar in 2006 en 2007 weer iets hoger (86%).

In de graslandpercelen net buiten het studiegebied werden 6 paren aangetroffen. Hiervan waren er vijf succesvol.

TURELUUR, n=14

De Tureluur laat een opmerkelijk goed jaar zien. In de afgelopen drie jaren was de stand niet meer boven de tien paren geweest. Met name de zuidwestkant langs het Noordermerkkanaal leverde veel paren op. Ook het broedsucces was hoog te noemen. Op

26 mei hadden 10 van de 14 paren jongen, wat een reproductiesucces oplevert van 71%.

In 2010 was het reproductiecijfer nog hoger, liefst 100% en in 2009 bedroeg dit 63%, in 2008 56%, in 2007 67%, 2006 73%, 2005 41% en 2004 77%.

Van de paren net buiten de grenzen van het reservaat was het broedsucces overigens lager. Van de zeven aanwezige paren waren er slechts twee succesvol op 26 mei (29%). Met name de graslandpercelen ten noorden van het reservaat worden doorgaans half mei gemaaid.

ZWARTE STERN, n=1

In de Verlengde Riethaere liggen een aantal vlotjes voor de Zwarte Stern, die vrijwel jaarlijks bezet zijn door 1-2 paartjes Zwarte Sterns. In zowel 2005, 2006 en 2009 was één van de nestvlotjes bezet door een paartje Zwarte Sterns, in sommige jaren ook succesvol broedend (Lok 2000&2003, Deuzeman 2007 & 2010).

Het afgelopen jaar was een verdacht paar aanwezig op 10 en 26 mei. Ze alarmeerden fanatiek als de waarnemer in beeld kwam en voerden aanvalsvluchtjes uit, ook op eventuele predatoren als de Bruine Kiekendief. Uiteindelijk is niet vastgesteld dat er daadwerkelijk is gebroed op één van de vlotjes, maar ze waren zeker territoriaal aanwezig. Elders in het reservaat werden geregeld voedselvluchten waargenomen van vogels die in de nabijheid broeden. Deze vogels waren afkomstig van een kolonie aan de Hoge Weg. Dit is ongeveer drie kilometer verwijderd van het reservaat. In de periode 2006-2008 broedden hier tien paren succesvol, in 2009&2010 waren dit er acht en in 2011 twaalf paren.

KOEKOEK, n=3

Deze Rode Lijstsoort is jaarlijks aanwezig in de Oeverlanden, Riethaere of Verlengde Riethaere. Hier zitten voldoende waardvogels, zoals Kleine Karekieten, Rietgorzen en Rietzangers. In 2010 ging het om drie territoria.

VELDLEEUWERIK, n=22

Het is haast niet voor te stellen dat er in 1994 nog 54 paren Veldleeuweriken in het weidevogelreservaat zaten. Sindsdien is de stand in tien jaar tijd sterk gedaald tot 16 paar in 2004. Afwijkend aan de voortschrijdende negatieve landelijke trend doet de soort het sinds 2004 goed en de stand fluctueert jaarlijks tussen de 16-22 paren. Het afgelopen jaar deed de soort het bijvoorbeeld erg goed met 22 territoria. De dichtheid in het weidevogelreservaat bedraagt jaarlijks rond de 8,0 pr./100 ha.

GRASPIEPER, n=44

Hoewel de Graspieper het landelijk in open agrarisch gebied erg slecht doet, is daar in het weidevogelreservaat geen sprake van. Het afgelopen jaar was net als 2010 een topjaar voor de soort.

In het weidevogelreservaat werden 35 territoria vastgesteld. De nieuwe percelen aan de Kleine Woldweg bleken ook sterk in trek, met zes territoria. Hoewel dit voor een Rode lijstsoort prachtig is, geeft het voorkomen van een dergelijke hoge dichtheid ook aan dat graslanden aan het verruigen zijn.

GELE KWIKSTAART, n=3

Deze Rode Lijstsoort doet het in het agrarische gebied slecht. Opvallend is de lichte toename van de soort in het weidevogelreservaat, ten opzichte van de periode 2007-2009. In 2010 werden ook drie territoria aangetroffen. Territoria zijn gebaseerd op twee waarnemingen, waarvan tenminste één in de periode half-eind mei.

ROODBORSTTAPUIT, n=1

Evenals in 2009 was een succesvol paartje Roodborsttapuiten aanwezig langs de oeverlanden van het Drontermeer. Tijdens ieder bezoek werd het paartje gezien. Op 11 mei werd er fel gealarmeerd door de oudervogels, ten teken dat er jongen in de buurt aanwezig waren. In 2003 werd de Roodborsttapuit voor het eerst vastgesteld langs de oeverlanden van het Drontermeer (Lok 2003). Ook in 2004 was een paartje aanwezig op nagenoeg dezelfde locatie als in 2009. Dit paar wist met zekerheid succesvol te broeden (twee uitgevlogen jongen op 2 juli 2004) (Deuzeman 2004). Zo plots als de soort was verschenen, was het ook snel weer verdwenen, want na 2004 vonden daar geen broedgevallen meer plaats, tot 2009-2011 dus.

SPRINKHAANZANGER, n=5

De Sprinkhaanzanger laat sterke aantalfunctuaties zien in het reservaat, met een stand die in de periode 1994-2011 sterk schommelt tussen de 0 en 7 paar. Vanaf 2003 wordt de soort echter jaarlijks vastgesteld. In 2011 waren twee territoria aanwezig in de Riethaere, twee in de Verlengde Riethaere en één in de ruigte gekapte elzen langs de Grootte Woldweg.

SNOR, n=19

De Snor, een uiterst kritische moerasvogel, beleefde een topjaar in het reservaat. In de Riethaere werden 12 territoria aangetroffen, zes in de Verlengde Riethaere en één in de Oeverlanden. De soort is gebaat bij overjarig rietland dat gedurende het hele jaar in het water staat. Voorlopig is dit het maximum

in de reeks dat sinds 1994 is vastgesteld.

GROTE KAREKIET, n=2

Rondom eiland De Abbert werden vijf territoria vastgesteld, waarvan twee binnen de grenzen van het reservaat. Verheugend is dat de soort zich hier sinds enkele jaren heeft gevestigd in het noordelijke deel van het eiland. Hier is een aanzienlijke oppervlakte nieuwe geschikte waterrietzone ontstaan rondom de natuurontwikkelingseilanden.

Op 11 mei zong een mannetje luidkeels in het overjarige rietland van de Riethaere, duidelijk ongepaard. Tijdens vervolfbezoeken werd de soort niet meer aangetroffen, zodat uitgegaan is van een rondzwervende man.

SPOTVOGEL, n=10

Spotvogels staan al een aantal jaren op de Rode lijst van bedreigde vogelsoorten, vanwege de neergaande trend in broedvogelaantallen. In Oosterwolde deed de soort het erg goed in 2011, met tien territoria. In 2010 werden er bijvoorbeeld drie aangetroffen. De soort zit voornamelijk in de landschappelijke beplanting langs de Grootte Woldweg, in elzenopstanden.

BAARDMAN, n=10

De aantalsontwikkeling van de Baardman vertoont een grillig verloop in de rietlanden van het reservaat. De soort ontbrak in 1994 en 1995, maar in de periode 1996-2002 fluctueerde het aantal paren tussen de 2-8 paar. Opvallend was het volledig ontbreken in 2003 met in 2004 plotseling weer elf paar. In 2007 en 2008 werden 13 paren geteld en 2009 bleek een voorlopig topjaar met 14 paren.

In 2010 en 2011 was iets minder goed, mogelijk vanwege het strenge winterweer. Hier is de soort gevoelig voor, omdat het voor een groot deel overwintert in de broedgebieden.

In de Riethaere werden vijf paren aangetroffen, vier in de Verlengde Riethaere en één paar in de Oeverlanden. Op alle locaties werd vanaf 11 mei uitgevlogen jongen gezien.

KNEU, n=19

De Kneu is ook een Rode lijstsoort die het in Oosterwolde juist goed doet. In 2010 werden twaalf paartjes aangetroffen en in 2011 19. De meeste paren zitten in de landschappelijke beplantingen, maar steeds meer paren duiken ook op in het weidevogelreservaat.

4.3. Waarnemingen van niet-broedende vogels

Losse waarnemingen zijn vaak van niet meer dan anekdotische betekenis. Niettemin kunnen ze de betekenis van het gebied voor bepaalde vogelsoorten onderstrepen. De waarnemingen bewijzen dat het weidevogelreservaat een belangrijke functie vervult als foerageer- en pleisterplaats van doortrekkers of in de buurt broedende vogelsoorten. In het winterhalfjaar staat het weidevogelreservaat bekend om grote aantallen pleisterende ganzen en Smienten en is het de laatste jaren niet ongevoerd om één of meerdere pleisterende Zeearenden te zien. Groepjes tot 11 Grote Zilverreigers, foeragerend langs het Noordermerkkanaal worden ook regelmatig waargenomen in deze periode.

OOIEVAAR

26 april: 3 exx. foeragerend Weidevogelreservaat.

GROTE ZILVERREIGER

7 april: 1 ex. foeragerend Oeverlanden Drontermeer, 1 ex. Noordermerkkanaal Weidevogelreservaat.

26 april: 1 ex. foeragerend graslanden Kleine Woldweg.

11 mei: 1 ex. foeragerend Weidevogelreservaat en 1 ex. Verlengde Riethaere.

26 mei: 3 exx. foeragerend Oeverlanden Drontermeer.

9 juni: 2 exx. foeragerend Oeverlanden Drontermeer.

20 juni: 1 ex. foeragerend Weidevogelreservaat, 1 ex. Riethaere.

PURPERREIGER

20 juni: 1 ex. foeragerend langs sloot van de Verlengde Riethaere.

LEPELAAR

26 april: 2 exx. foeragerend Oeverlanden Drontermeer.

26 mei: 1 ex. foeragerend Oeverlanden Drontermeer.

20 juni: 1 ex. foeragerend Verlengde Riethaere.

KOLGANS

11 mei: 1 ex. Weidevogelreservaat.

26 mei: aangeschoten Kolgans Oeverlanden Drontermeer.

BRANDGANS

11 mei: 8 exx. Oeverlanden Drontermeer.

CASARCA

11 mei: 07:29 uur 1 ex. overvliegend westelijke rich-

ting Weidevogelreservaat.

SMIENT

7 april: 75 exx. Noordermerkkanaal Weidevogelreservaat.

26 mei: 1 man Verlengde Riethaere.

WINTERTALING

7 april: 1 paar Oeverlanden Drontermeer; 162 exx. Weidevogelreservaat en 22 exx. Verlengde Riethaere.

7 april: verse prooi van Vos, Riethaere.

26 april: 3 paar Weidevogelreservaat, 3 paar Oeverlanden Drontermeer en 3 paar Verlengde Riethaere.

ZWARTE WOUW

26 april: 10.55 uur 3 exx. overvliegend in noordoostelijke richting, Oeverlanden Drontermeer.

11 mei: 14:52 uur 1 ex. overvliegend in noordelijke richting, Kleine Woldweg.

RODE WOUW

26 april: 10.55 uur 1 ex. overvliegend in zuidelijke richting, Oeverlanden Drontermeer

VISAREND

7 april: 10:02 uur 1 ex. succesvol jagend (met vis), Oeverlanden Drontermeer.

BLAUWE KIEKENDIEF

Op 1 januari 2009 werd een slaappleaats van Blauwe Kiekendieven gevonden in zegge vegetaties van de Verlengde Riethaere. Het maximum aantal in die winter werd vastgesteld op 14 februari, toen 5 mannen en 10 ringtails de slaappleaats verlieten. In de schemering (bijvoorbeeld op slaappleaatsen) zijn juveniele vogels (zowel man als vrouw) vaak niet te onderscheiden van volwassen vrouwen. Deze vogels worden 'ringstaarten' genoemd, vanwege de witte stuit die beiden hebben.

In de winter van 2010/11 is de slaappleaats weer onderzocht op aanwezigheid van de kieken. De vogels switchen soms van slaappleaats met het reservaat aan de Kleine Woldweg. Dit werd vastgesteld in winterseizoen 2009/10. Ook in het Rietveld Elburg zit jaarlijks (?) een slaappleaats. Hier is twee keer post gevat.

Slaappleaats Verlengde Riethaere

19 december 2010: 16:10-16:50 uur 1 onvolwassen (ringtail) en 2 man invallend op slaappleaats. Verlengde Riethaere.

13 februari: 8:02-8:17 uur 2 man afvliegend in noordelijke richting, Verlengde Riethaere.

7 april: om 07:41 uur 1 ringtail afvliegend in zuid-

westelijke richting, Verlengde Riethaere.

Slaappleaats Rietveld Elburg

16 januari: 8:23-8:32 uur 4 ringtails afvliegend van de slaappleaats.

13 februari: 17:05-17:35 uur geen vogels gezien.

In vergelijking met voorgaande twee winterseizoenen was de slaappleaats in de Verlengde Riethaere matig bezet. Met name de ringtails waren afwezig. Dit is doorgaans een teken dat de stand van de muizen in de omliggende omgeving zich op een laag niveau bevond.

SLECHTVALK

7 april: 08:51 uur vrouw ter plaatse Weidevogelreservaat.

WULP

7 april: 90 exx. Kleine Woldweg en 90 exx. in graslanden ten zuiden van Verlengde Riethaere.

REGENWULP

26 april: 12 exx. Weidevogelreservaat.

ZWARTE RUITER

7 april: 1 ex. Oeverlanden Drontermeer.

GROENPOOTRUITER

7 april: 1 ex. Oeverlanden Drontermeer.

26 april: 1 ex. Oeverlanden Drontermeer.

WITGATJE

20 juni: 1 ex. Weidevogelreservaat.

WATERSNIP

7 april: 39 exx. Weidevogelreservaat.

26 april: 2 exx. Weidevogelreservaat.

VISDIEF

26 april: 1 ex. Noordermerkkanaal Weidevogelreservaat.

11 mei: 2 exx. Noordermerkkanaal Weidevogelreservaat en 2 exx. Verlengde Riethaere.

ZWARTE STERN

11 mei: 4 exx. overvliegend in westelijke richting Kleine Woldweg.

26 mei: 4 exx. overvliegend in westelijke richting Weidevogelreservaat.

20 juni: 1 ex. overvliegend in westelijke richting Kleine Woldweg.

WATERPIEPER

slaapplaats

7 april: 4 exx. in de Riethaere, gemengd met 12 exx. Graspieper.

7 april: 2 exx. Verlengde Riethaere.

BOERENZWALUW

26 mei: slaapplaatsje van 6 exx. Verlengde Riethaere.

PAAPJE

26 april: 2 man Weidevogelreservaat.

11 mei: 1 man zingend graslanden grenzend aan de Riethaere.

TAPUIT

26 april: 1 man noordelijk deel Weidevogelreservaat.

GROTE KAREKIET

11 mei: 1 man zingende in de Rietheare. Geen vervolgwaarneming.

RAAF

Het betreft hier waarnemingen van foeragerende ouders van het paar dat een nest heeft in het Reve-Abbert in Oostelijk Flevoland (Deuzeman 2004).

7 april: 11:05 uur 1 ex. overvliegend Oeverlanden Drontermeer richting Noord.

11 mei: 10:53 uur 1 ex. overvliegend zuidoostelijke richting Weidevogelreservaat

26 mei: 12:05 uur 1 ex. Weidevogelreservaat.

Overige fauna

Vos

Een belopen burcht was aanwezig in de Riethaere en in het reservaat aan de Kleine Woldweg. Veel verse sporen (prooien als Meerkoeten) werden gevonden in de Verlengde Riethaere, maar geen burcht.

5. Evaluatie

5.1 Aantalsverloop weidevogels

Het weidevogelreservaat in Polder Oosterwolde beschikt over een unieke reeks van broedvogelaantallen van met name weidevogels. De eerste kartering werd al in 1958 uitgevoerd en daarna heeft er tot en met 2011 vrijwel jaarlijks een gebiedsdekkende kartering plaatsgevonden. De karteringen in de periode 1958 tot en met 1993 zijn hoofdzakelijk uitgevoerd door medewerkers van Staatsbosbeheer. In de periode 1994-2003 is dit voortgezet door Jan Lok en vanaf 2004 is de kartering overgenomen door de samensteller van dit rapport. In bijlage 2 zijn de aantallen van de belangrijkste weidevogels vanaf 1958 weergegeven, die zijn verzameld door Adrie Hottinga (SBB). Vervolgens zijn in bijlage 3 t/m 5 de aantalsontwikkeling van de belangrijkste soorten vanaf 1958 gepresenteerd en tevens is voor deze soorten een grafiek opgenomen waarin de landelijke index voor weidevogels van het agrarische gebied is uitgezet tegen de index in het weidevogelreservaat. Het basisjaar 1990 is op 100 gesteld en vanaf dat jaar zijn de indexen berekend tot en met 2010 (o.a. Teunissen & Soldaat 2006), bij het ter perse gaan van deze rapportage was de index voor 2011 nog niet bekend. In de rapportage van Polder Oosterwolde van 2004 is uitgebreid ingegaan op het aantalsverloop van de belangrijkste weidevogels vanaf 1958 in het weidevogelreservaat. Voor een gedetailleerde analyse van deze ontwikkeling tot 2004 wordt verwezen naar Deuzeman (2004).

De vegetatie in het zuidoostelijke deel van het reservaat bleef lang kort. Hier werden in 2011 de hoogste dichtheden aan weidevogels vastgesteld in het reservaat, 26 mei 2011.

In deze paragraaf wordt vooral ingegaan op de situatie na 1994. In het reservaat vond een belangrijke verandering plaats in het beheer van de waterhuishouding. Staatsbosbeheer hanteert sindsdien een eigen peilregime in het reservaat. Door het inlaten van water wordt een hoger waterpeil gehandhaafd, dat vanaf 1994 een zichtbaar positief effect heeft gehad op de kritische weidevogelsoorten, met als topjaar 1999 (Deuzeman 2004). Het aantalsverloop van de Grutto, Kievit en Tureluur laat sinds 2004 echter een duidelijke afname zien en bij de Grutto en Kievit is een sterk negatieve trend zichtbaar vanaf 1999 van meer dan 50% van het aantal paren. In tabel 10 het aantalsverloop van weidevogels opgedeeld in ecologische vogelgroepen weergegeven in het weidevogelreservaat (inclusief Riethaere) in 1994-2011.

Opvallend genoeg lijkt de populatie aan weidevogels zich enigszins te herstellen. De structurele afname vanaf 1999 duurde tot en met 2009, maar de laatste twee jaren is de stand niet verder gedaald. Grutto, Tureluur en Kievit zijn zelfs weer licht toegenomen, mogelijk toe te schrijven aan redelijke tot goede reproductiecijfers van deze soorten in de laatste twee jaren (Grutto en Tureluur). Daarentegen is het natuurlijk ook duidelijk dat veel graslandpercelen minder geschikt zijn geworden voor weidevogels, vooral vanwege verruiging en de komst van pitrus in een deel van het reservaat.

In de jaarlijkse rapportages is hier uitvoerig op ingegaan en zijn naast oorzaken ook eventueel te nemen

De graslanden in de Oeverlanden bestaan uit een kruidrijke vegetatie, 26 mei 2011.

maatregelen opgenomen. Voor een gedetailleerde beschrijving van oorzaken en te nemen maatregelen wordt verwezen naar deze rapporten (Deuzeman in reeks).

Tabel 10. Aantalsverloop van weidevogels in het weidevogelreservaat (inclusief Riethaere) in 1994-2011.

Soort	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Slobeend-groep</i>	4	9	12	17	21	17	18	15	14	17	24	20	16	19	17	11	12
Krakeend	1	1	1	1	3	1	2	3	1	5	8	6	7	9	8	5	6
Zomertaling	3	4	4	8	9	4	9	5	6	7	6	5	3	3	4	4	3
Slobeend	0	4	7	8	9	12	7	7	7	5	10	9	6	7	5	2	3
<i>Zomertaling-groep</i>	3	8	11	18	19	18	21	15	17	14	20	18	12	11	10	8	9
Wintertaling	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0
Zomertaling	3	4	4	8	9	4	9	5	6	7	6	5	3	3	4	4	3
Slobeend	0	4	7	8	9	12	7	7	7	5	10	9	6	7	5	2	3
Kemphaan	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Watersnip	0	0	0	1	0	1	1	1	2	1	1	1	1	0	0	0	0
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	0	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2	3
<i>Scholekster-groep</i>	96	112	86	80	70	64	64	45	44	50	58	57	48	49	57	64	67
Scholekster	0	4	5	5	4	3	4	3	2	3	2	2	2	2	0	3	3
Wulp	6	10	11	13	12	13	11	7	8	8	9	7	7	6	7	6	7
Veldleeuwerik	59	58	43	46	35	28	27	19	20	16	18	18	17	16	17	22	22
Graspieper	31	40	27	16	19	20	22	16	14	23	29	30	22	25	33	33	35
<i>Grutto-groep</i>	30	52	87	85	76	108	106	81	92	99	82	57	42	36	31	31	39
Krakeend	1	1	1	1	3	1	2	3	1	5	8	6	7	9	8	5	6
Kwartelkoning	1	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grutto	28	46	81	76	59	94	91	68	78	69	57	36	23	18	15	18	21
Tureluur	0	5	5	8	10	13	13	10	13	25	17	15	12	9	8	8	12
<i>Kievit-groep</i>	72	95	111	116	88	127	119	86	73	74	69	61	53	55	45	53	60
Kwartel	3	2	1	2	3	3	0	4	0	1	2	3	1	4	1	2	2
Scholekster	0	4	5	5	4	3	4	3	2	3	2	2	2	2	0	3	3
Kievit	4	21	51	50	37	80	77	53	43	46	38	31	26	27	20	20	26
Wulp	6	10	11	13	12	13	11	7	8	8	9	7	7	6	7	6	7
Veldleeuwerik	59	58	43	46	35	28	27	19	20	16	18	18	17	16	17	22	22
<i>Wulp-groep</i>	99	115	87	87	80	80	76	59	59	75	78	76	61	61	67	73	81
Kwartel	3	2	1	2	3	3	0	4	0	1	2	3	1	4	1	2	2
Kemphaan	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Watersnip	0	0	0	1	0	1	1	1	2	1	1	1	1	0	0	0	0
Wulp	6	10	11	13	12	13	11	7	8	8	9	7	7	6	7	6	7
Tureluur	0	5	5	8	10	13	13	10	13	25	17	15	12	9	8	8	12
Veldleeuwerik	59	58	43	46	35	28	27	19	20	16	18	18	17	16	17	22	22
Graspieper	31	40	27	16	19	20	22	16	14	23	29	30	22	25	33	33	35
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	0	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2	3
<i>Veldleeuwerik-groep</i>	103	135	138	132	110	147	141	102	87	97	98	91	75	80	78	86	95
Kwartel	3	2	1	2	3	3	0	4	0	1	2	3	1	4	1	2	2
Scholekster	0	4	5	5	4	3	4	3	2	3	2	2	2	2	0	3	3
Kievit	4	21	51	50	37	80	77	53	43	46	38	31	26	27	20	20	26
Wulp	6	10	11	13	12	13	11	7	8	8	9	7	7	6	7	6	7
Veldleeuwerik	59	58	43	46	35	28	27	19	20	16	18	18	17	16	17	22	22
Graspieper	31	40	27	16	19	20	22	16	14	23	29	30	22	25	33	33	35

Een belangrijke stap die snel gemaakt zou kunnen worden is het creëren van meer plas/dras percelen in het vroege voorjaar (maart/april). Dit soort percelen werkt als een magneet, waardoor groepen Grutto's en Kieviten zich makkelijker vestigen in de directe omgeving. Het verdient de aanbeveling om eens te experimenteren met het waterpeil in het vroege voorjaar. Probeer een aantal percelen plas/dras te krijgen om te kijken wat het effect is op de kritische weidevogels. Mogelijk zou er een proef gedaan kunnen worden met het afgraven van de bovenlaag van één of enkele percelen.

5.2. Aantalsverloop van moerasvogels

De rietlanden van Polder Oosterwolde herbergen een bijzonder rijke vogelbevolking. De vergelijking die hier gemaakt is, is conform de indeling die Lok (2003) jaarlijks heeft gemaakt. Het gaat om de aantalsontwikkeling in de Riethaere, Verlengde Riethaere en de oeverlanden van het Drontermeer. In tabel 11 is het aantalsverloop weergegeven. Moerasvogels deden het allemaal erg goed in Oosterwolde. Naast het ruimschoots aanwezige gunstige

habitat; overjarig rietland dat in het water staat, bleek 2011 landelijk een uitzonderlijk goed jaar te zijn geweest voor veel Afrika-trekkers. Het was een nat jaar in de Sahelzone, een belangrijk overwinterings- en doortrekgebied, dat waarschijnlijk voor een bovengemiddelde winteroverleving heeft gezorgd. Het gaat dan met name om de kritische moerasvogels, zoals de Grote Karekiet, Rietzanger en Snor. Deze werden landelijk in beduidend hogere dichtheden vastgesteld (van Dijk *et al.* 2011). Dit effect was dus goed terug te zien in Oosterwolde, met bovengemiddelde aantallen van genoemde soorten. De eerste groep vogelsoorten (Roerdomp-groep) laten een gunstige positieve trend zien. Deze soorten fungeren als goede indicatorsoorten voor structuurrijk overjarig nat rietland (waterriet). Het vermoedelijke effect van de goede winteroverleving in Afrika is goed terug te zien bij de Kleine Karekiet en Snor. Opvallend is de toename van de Roerdomp in de Riethaere, na een aantal strenge winters op rij. Baardman heeft hier vermoedelijk wat hinder van ondervonden, al valt de lichte afname natuurlijk sterk mee. Territoria van de Grote Karekiet vielen allen net buiten de grenzen van de hier behandelde deelgebieden.

Tabel 11. Aantalsverloop van een selectie van moerasvogels ingedeeld in ecologische vogelgroepen in de Riethaere, Verlengde Riethaere en de oeverlanden van het Drontermeer in de periode 1994-2011.

Soort	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Landelijke trend
<i>Roerdomp-groep</i>	67	86	86	106	117	96	117	126	107	119	143	129	112	128	121	117	131	
Roerdomp	0	1	1	2	3	2	2	2	3	2	4	3	2	2	2	1	3	stabiel
Snor	1	-	-	2	-	4	8	7	1	3	4	5	5	9	11	13	18	stabiel
Kleine karekiet	66	84	83	98	102	85	97	107	102	102	130	113	91	103	93	92	101	stabiel
Grote karekiet	0	1	-	1	4	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	0	0	matige afname
Baardmannetje	0	0	2	3	8	4	7	8	0	11	4	7	13	13	14	11	9	stabiel
<i>Rietzanger-groep</i>	42	44	53	52	69	76	95	85	97	108	132	116	92	132	137	132	166	
Bruine kiekendief	0	1	3	2	4	2	4	3	4	4	5	4	3	3	3	2	3	matige afname
Waterral	1	5	5	4	9	10	18	11	14	9	11	11	8	9	11	9	10	matige toename
Rietzanger	0	3	9	9	5	14	24	17	19	27	34	25	18	35	45	44	62	matige toename
Rietgors	41	35	36	37	51	50	49	54	60	68	82	76	63	85	78	77	91	geringe toename
<i>Blauwborst-groep</i>	1	4	7	8	13	12	9	9	6	12	16	15	12	13	16	14	15	
Blauwborst	1	4	7	6	9	11	8	9	4	10	9	12	9	11	15	10	11	stabiel
Sprinkhaanzanger	0	0	0	2	4	1	1	0	2	2	7	3	3	2	1	4	4	geringe toename
<i>Grasmus-groep</i>	20	13	6	16	5	14	9	10	15	15	15	17	10	13	12	7	4	
Bosrietzanger	20	13	6	16	5	14	9	10	15	15	15	17	10	13	12	7	4	stabiel
<i>Rietgors-groep</i>	42	39	43	45	64	62	58	63	66	80	98	91	75	96	94	91	106	
Blauwborst	1	4	7	6	9	11	8	9	4	10	9	12	9	9	15	10	11	geringe toename
Sprinkhaanzanger	0	0	0	2	4	1	1	0	2	2	7	3	3	2	1	4	4	stabiel
Rietgors	41	35	36	37	51	50	49	54	60	68	82	76	63	85	78	77	91	geringe toename

De tweede groep vogels (Rietzanger-groep) is vooral gebonden aan natte tot verlandende overjarige rietvelden, vaak met zegge vegetaties. Deze groep vogels laat sinds 1994, het jaar van de vernatting, een forse vooruitgang zien. Afrika-ganger Rietzanger deed het bijzonder goed en niet eerder werden dergelijke hoge aantallen gehaald. Opvallend is ook de lichte toename van de Rietgors, geen Afrika-ganger, maar wel een soort die landelijk in de plus zit. De terreincondities voor de Waterral zijn sinds 1994 bijzonder gunstig. De soort laat een redelijk stabiele trend zien, waarbij het afgelopen jaar een redelijk goed jaar was. Ook de Bruine Kiekendief laat een stabiel aantalsverloop zien.

Voor zowel de soorten van de Roerdomp-groep als de soorten van de Rietzanger-groep zijn de terreincondities tamelijk optimaal. Beide groepen zijn gebaat bij natte rietlanden met voldoende overjarig riet. De afgelopen vier jaar deden beide groepen het duidelijk weer beter dan in 2007. Het blijft zaak de aantallen goed te blijven monitoren de komende jaren.

Dat de rietlanden (nog) niet verruigen laat de ontwikkeling zien van soorten die voorkomen in verlandende rietvegetaties met veel struikopslag en ruigtes (Blauwborst- en Grasmusgroep). De Blauwborst vertoont weliswaar een toename sinds 1994, maar de aantallen stabiliseerden snel en schommelen jaarlijks tussen de 6-15 paar. Dit komt overeen met de landelijke trend, die inmiddels een stabiele index laat zien, na jaren van matige toename. Bij de Bosrietzanger, een soort van struwelen en opslag, is de stand vanaf 1994 zelfs afgenomen tot een lager stabiel peil. Ook de Sprinkhaanzanger, een soort die profiteert van natte rietruigtes met lage struwelen, is de laatste jaren niet toegenomen en de aantallen zijn stabiel op een laag niveau. Al met al geen indicaties dat het rietland aan het verruigen is.

5.3. Aantalsverloop Verlengde Riethaere, Kleine Woldweg en Overige Landschapselementen

In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van broedvogels van de overige reservaten van het object Oosterwolde op een rij gezet vanaf 2004. Het gaat om de Verlengde Riethaere, het reservaat aan de Kleine Woldweg en de overige landschapselementen.

Verlengde Riethaere

De Verlengde Riethaere bestaat uit rietland en oude rietruigte. In het centrum is open water aanwezig,

waarin nestvlotjes van Zwarte Sterns liggen en bovendien aantrekkelijk is voor diverse eendensoorten. Middels het sturen van het waterpeil staat het riet gedurende het hele jaar met de stengels in het water (waterpeil is volledig is afgestemd op de randvoorwaarden voor kritische weidevogels Zomertaling-groep). Er heeft in de jaren 2004-2011 geen rietoogst plaatsgevonden. In het meest oostelijke blok van de Verlengde Riethaere was sprake van deels plat liggend rietland. Het is interessant om te bekijken of het uitblijven van maaien consequenties heeft voor de aanwezige kritische moerasvogels, bijvoorbeeld omdat het gebied hierdoor meer verruigt. In tabel 12 is het aantalsverloop weergegeven.

Uit tabel 12 blijkt dat het reservaat van belang is voor diverse kritische moerasvogels en eendensoorten. Het gaat vooral om soorten van de Roerdomp-groep, die fungeren als goede indicatorsoorten voor structuurrijk overjarig nat rietland (waterriet) en soorten van de Zomertaling-groep, die fungeren als goede indicatorsoorten voor nat en structuurrijk grasland met plaatselijk open ondiep water. Soorten van de Roerdomp-groep (Roerdomp, Snor, Kleine Karekiet en Baardman) laten over de vijf jaren een tamelijk stabiel aantalsverloop zien. Meest opvallend in deze groep is de afwezigheid van de Roerdomp, mogelijk het gevolg van de strenge vorstperiode in de laatste drie winterseizoenen. Hoge aantallen werden behaald van de Snor en Kleine Karekiet en Baardman laat een stabiel verloop zien.

Voorlopig lijkt het uitblijven van rietoogst geen consequenties te hebben op het aantalsverloop van kritische moerasvogels. Toch is het zaak goed te blijven monitoren, temeer vanwege de constatering dat een deel van het riet in 2011 en eerder ook in 2009 en 2010 plat was gaan liggen. Mocht blijken dat dit negatieve ontwikkelingen met zich meebrengt in de komende jaren, dan valt het te overwegen om dit deel een keer in de wintermaanden te maaien, zodat nieuwe riet zich kan ontwikkelen.

De kritische soorten van de Zomertaling-groep (Slobeend en Zomertaling) zijn vanaf 2004 licht gestegen, al gaat het om kleine aantallen. De overige watervogelsoorten laten wel een stabiel verloop zien. Soorten van de Rietzanger-groep (Bruine Kiekendief, Waterral, Rietzanger en Rietgors), die vooral gebonden zijn aan natte tot verlandende overjarige rietvelden en vaak met zegge-vegetaties vertonen een stabiel tot licht positief verloop. Met name de Rietzanger en Rietgors deden het in 2011 erg goed, voor Rietzanger vermoedelijk ook vanwege de eerder genoemde goede overleving in het overwinteringsgebied. Na afwezigheid in 2010 was er weer een paar Bruine

Tabel 12. Aantalsverloop van broedvogels in de Verlengde Riethaere in de periode 2004-2011.

Verlengde Riethaere	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Roerdomp	1	1	1	1	1	1	0	0
Knobbelzwaan	1	3	4	3	2	2	3	2
Grauwe Gans	1	1	3	2	3	3	2	3
Nijlgans	0	1	1	1	0	0	1	1
Bergeend	1	1	1	1	1	1	1	0
Krakeend	2	0	1	2	3	2	1	2
Wintertaling	0	0	1	0	1	1	0	0
Zomertaling	0	1	2	2	2	2	2	1
Slobeend	0	2	1	1	1	0	0	1
Tafeleend	0	0	0	1	0	0	0	0
Kuifeend	0	1	1	2	1	1	2	2
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	1	1	0	1
Fazant	0	0	0	0	1	1	2	2
Waterral	2	3	5	2	3	4	3	4
Waterhoen	0	0	0	1	0	0	0	0
Zwarte Stern	0	1	1	0	0	1	0	1
Visdief	1	0	0	0	0	0	0	0
Kievit	1	0	0	0	0	0	0	0
Koekoek	0	0	1	0	0	0	1	1
Blauwborst	1	0	0	2	2	2	1	2
Merel	0	0	0	0	0	0	1	0
Sprinkhaanzanger	0	1	0	0	0	0	1	2
Snor	0	0	2	2	4	5	6	6
Rietzanger	6	6	3	4	9	11	12	17
Bosrietzanger	2	2	4	3	2	1	0	1
Kleine Karekiet	14	19	19	15	25	20	24	23
Baardman	2	0	1	3	4	5	4	4
Kneu	0	0	0	1	0	0	0	1
Rietgors	17	19	19	17	20	18	22	24
Totaal territoria	53	63	72	67	86	82	89	101

Kiekendieven present.

Vogelsoorten die verlande rietvegetaties met struikopslag en ruigtes aantrekkelijk vinden, zoals de Blauwborst-groep en Grasmus-groep (Blauwborst, Bosrietzanger en Sprinkhaanzanger) vertonen vanaf 2004 geen duidelijke toename, zodat er (vooralsnog) geen sprake lijkt te zijn van een sterke verruiging van de rietvelden in de Verlengde Riethaere, bijvoorbeeld veroorzaakt door het uitblijven van maaien van een deel van het riet. In zijn totaliteit bleek 2011 een voorlopig maximum in aantal territoria per jaar.

Kleine Woldweg

Het centrum van het reservaat bestaat uit een perceel vochtig schraal grasland en het noordelijke en zuidelijke perceel uit weidevogelgrasland. Het noordelijke perceel wordt jaarrond intensief begraasd door schapen. In de wintermaanden wordt het centrale vochtige graslandperceel begraasd door

paarden. In het centrale deel komt veel rietopslag voor. Er heerst een aangepast waterpeil. De hoogte van de boven- en ondergrens van het gewenste oppervlaktewaterregime is gebaseerd op natuur (Associatie Grote boterbloem en Waterkruiskruid en Subassociatie van Scherpe zegge) en is conform de bestaande hoogte van de oppervlaktewaterpeilen. De hoogte van de grondwatersturingsstand is in de periode oktober-juli gebaseerd op het gewenste grondwaterregime van >0 m –mv en in de periode augustus-september van 0-0,20 m –mv. In tabel 13 is het aantalsverloop weergegeven.

De ontwikkelingen in het reservaat laat zien dat de weidevogels (Grutto-groep en Kievit-groep) het niet goed doen. Vanaf 2007 ontbraken Grutto, Wulp, Tureluur en Veldleeuwerik en vanaf 2009 is de Kievit niet meer vastgesteld. In 2011 is hier geen verandering in gekomen, al was er wel een paar Scholeksters

Tabel 13. Aantalsverloop van broedvogels in het reservaat aan de Kleine Woldweg in de periode 2004-2011.

Kleine Woldweg	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Knobbelzwaan	0	1	1	1	1	1	1	2
Krakeend	0	1	1	1	1	1	1	1
Zomertaling	0	1	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	0	1	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	0	0	0	1	0	0	0	1
Fazant	0	0	0	0	0	0	1	1
Waterral	0	1	0	0	0	0	1	0
Kwartelkoning	0	0	0	0	0	0	0	1
Scholekster	0	0	1	0	0	0	0	1
Kievit	1	0	2	1	1	0	0	0
Watersnip	1	0	0	0	0	0	0	0
Grutto	3	2	1	0	0	0	0	0
Wulp	1	0	1	0	0	0	0	0
Tureluur	1	1	1	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	1	1	1	0	0	0	0	0
Graspieper	4	4	2	1	0	1	1	2
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	0	0	1	0
Witte Kwikstaart	0	1	0	0	0	0	0	0
Blauwborst	0	0	0	0	1	1	0	0
Sprinkhaanzanger	1	1	0	1	0	1	1	0
Rietzanger	6	1	5	6	4	8	7	13
Bosrietzanger	1	4	1	5	7	4	3	3
Kleine Karekiet	5	5	6	13	14	8	13	16
Kneu	1	2	0	1	1	1	0	0
Rietgors	15	18	16	18	18	21	22	20
Totaal territoria	41	45	39	50	48	47	52	61

aanwezig. Het territorium van de Kwartelkoning is verheugend te noemen.

Soorten die het wel goed doen in het reservaat zijn moerasvogels en dan met name de Rietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors. Alle drie de soorten behaalden een voorlopig maximum.

Rijke oevervegetatie in de Verlengde Riethaere, 26 mei 2011.

Verruiging van het rietland lijkt niet aan de orde. Blauwborst en Kneu werden niet vastgesteld en de Bosrietzanger lijkt de laatste jaren weer wat af te nemen. In zijn totaliteit bleek 2011 een voorlopig maximum in aantal territoria per jaar.

Het *reservaat* aan de Kleine Woldweg is uitgebreid met vier grasland percelen, voorlopig geassocieerd als beheertype Nieuw te vormen Natuur. In deze graslandpercelen werden de volgende vogelsoorten vastgesteld: Krakeend (1), Kwartel (1), Wulp (1), Graspieper (6) en Rietgors (1).

Overige landschapselementen

Ten zuiden van de Riethaere liggen langs een groot deel van de Groote Woldweg landschapselementen (zie figuur 1 voor exacte ligging). De landschapselementen bestaan voornamelijk uit knotwilgen en jonge opslag van zwarte elzen met een ondergroei van rietruigte en bramen. De opslag wordt periodiek afgezet, dus vrijwel jaarlijks wordt een deel van de knotwilgen geknot en een deel van de elzen volledig afgezet. Op plaatsen waar de opslag is verwijderd

ontstaat in het voorjaar een rietruigte, die interessant is voor bijvoorbeeld de Bosrietzanger, Grasmus en Kneu.

De overige landschapselementen zijn feitelijk een verlengde van de opslag langs de Grootte Woldweg dat binnen het weidevogelreservaat valt.

De landschapselementen zijn met name interessant voor vogelsoorten van jong bos en struweel- en struikvogels. Het gaat over het algemeen om algemene broedvogelsoorten. Toch worden er ook Rode Lijstsoorten vastgesteld. De Spotvogel wordt namelijk jaarlijks vastgesteld in de jonge opslag. In

2011 werd een voorlopig maximum vastgesteld. De soort heeft mogelijk ook geprofiteerd van een goede overleving in de Sahel-zone. De Kneu komt vooral voor op plaatsen waar elzen zijn afgezet en ruigte en bramen zijn opgeslagen. Boerenzwaluw, Huismus en Ringmus bevinden zich in het gebouwtje aan de Kamperweg. Gezien het voorkomen van onder andere deze Rode Lijstsoorten zijn de landschapselementen interessant voor vogels. In tabel 14 is het aantalsverloop van de afgelopen acht jaar weergegeven.

Tabel 14. Aantalsverloop in de overige landschapselementen in de periode 2005-2011.

Landschapselementen	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	1	1
Holenduif	0	0	0	0	0	0	1	1
Houtduif	0	0	4	2	1	2	0	1
Boerenzwaluw	0	0	0	0	2	1	1	2
Huiszwaluw	0	0	0	0	1	0	0	0
Witte Kwikstaart	0	0	1	0	1	1	0	1
Winterkoning	2	2	2	4	2	3	3	0
Heggenmus	5	1	2	1	0	1	0	1
Roodborst	0	0	0	0	0	0	0	1
Merel	2	3	5	3	3	3	3	1
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	1
Bosrietzanger	0	0	4	2	2	1	6	1
Kleine Karekiet	0	0	0	0	0	0	1	0
Spotvogel	0	3	2	1	2	0	2	5
Grasmus	0	1	1	2	2	3	2	5
Tuinfluitier	2	2	5	2	2	1	3	2
Tjiftjaf	1	4	6	4	2	4	3	9
Fitis	0	1	4	4	4	1	3	1
Pimpelmees	0	0	0	1	0	0	1	0
Koolmees	0	0	2	1	1	1	0	0
Spreeuw	0	0	0	0	2	1	1	1
Huismus	0	0	0	0	0	1	1	0
Ringmus	0	0	4	4	2	2	2	2
Vink	0	1	2	3	2	2	4	4
Groenling	0	0	0	1	0	0	0	0
Putter	0	0	0	0	1	2	2	0
Kneu	1	4	2	3	2	1	2	3
Rietgors	0	0	0	0	1	1	0	0
Totaal territoria	13	22	46	38	35	32	42	43

Samenvatting

In het voorjaar van 2011 werd Polder Oosterwolde (270,5 ha) in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost geïnventariseerd op broedvogels. Hierbij werd de werkwijze van de zogenaamde 'uitgebreide territoriumkartering' toegepast, waarbij gemiddeld 11,5 minuten per ha werd besteed aan veldwerk. Polder Oosterwolde is een open graslandgebied met een afwisseling tussen verschillende terreintypen, zoals weidevogelgrasland, vochtig schraal grasland, rietvegetaties, open water, natuurontwikkelingseilandjes en houtwallen. Het reservaat is in oppervlakte iets gegroeid door uitbreiding van vier graslandpercelen aan de Kleine Woldweg.

De inventarisatie werd uitgevoerd door de samensteller van dit rapport, werkzaam bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Polder Oosterwolde kent een unieke reeks van broedvogelaantallen, met name van de weidevogels. In 1958 is het weidevogelreservaat voor het eerst gekarteerd, sindsdien heeft vrijwel jaarlijks een gebiedsdekkende kartering plaatsgevonden. De inventarisaties hebben tot doel om de verspreiding, fluctuaties en trends in aantallen van vogels vast te leggen.

In Polder Oosterwolde werden in totaal 64 broedvogelsoorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 61 soorten zijn gedetailleerde gegevens verzameld en van drie zeer algemene soorten is alleen de aanwezigheid genoteerd. In totaal zijn zeventien soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Roerdomp, Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Zwarte Stern, Koekoek, Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Graspieper, Gele Kwikstaart, Snor, Grote Karekiet, Spotvogel, Ringmus en Kneu. In de terminologie van Sovon kunnen acht soorten als zeldzaam worden aangeduid: Roerdomp, Canadese Gans, Krooneend, Bruine Kiekendief, Kwartelkoning, Zwarte Stern, Grote Karekiet en Baardman.

In de evaluatie is het aantalsverloop van weidevogels vanaf 1958 weergegeven in een aantal grafieken. Tevens is deze vergeleken met de landelijke index voor het agrarische gebied. Er wordt met name ingegaan op de situatie in het weidevogelreservaat na 1994.

In het reservaat vond toen een belangrijke verandering plaats in de waterhuishouding. Staatsbosbeheer hanteert sindsdien een eigen peilregime. Door het inlaten van water wordt een hoger waterpeil gehandhaafd, dat vanaf 1994 een zichtbaar positief effect heeft gehad op de kritische weidevogelsoorten, met

als topjaar 1999. De weidevogelpopulatie staat de laatste jaren echter stevig onder druk. De aantallen van kritische weidevogelsoorten zoals de Grutto en Kievit laten een negatieve ontwikkeling zien. Voor de Grutto geldt in de periode 1999-2011 een afname van meer dan 50% van het aantal paren. De toename van Graspieper en Rietgors in het weidevogelreservaat duiden op verrijking van een deel van de graslandpercelen.

Opvallend genoeg lijkt de populatie aan weidevogels zich enigszins te herstellen. De structurele afname vanaf 1999 duurde tot en met 2009, maar de laatste twee jaren is de stand niet verder gedaald. Grutto, Tureluur en Kievit zijn zelfs weer licht toegenomen, mogelijk toe te schrijven aan redelijke tot goede reproductiecijfers van deze soorten in de laatste twee jaren (Grutto en Tureluur). Daarentegen is het natuurlijk ook duidelijk dat veel graslandpercelen minder geschikt zijn geworden voor weidevogels, vooral vanwege verrijking en de komst van pitrus in een deel van het reservaat.

In de jaarlijkse rapportages is hier uitvoerig op ingegaan en zijn naast oorzaken ook eventueel te nemen maatregelen opgenomen. Een belangrijke stap die snel gemaakt zou kunnen worden is het creëren van meer plas/dras percelen in het vroege voorjaar (maart/april). Dit soort percelen werkt als een magnet, waardoor groepen Grutto's en Kieviten zich makkelijker vestigen in de directe omgeving. Het verdient de aanbeveling om eens te experimenteren met het waterpeil in het vroege voorjaar.

Moerasvogels deden het allemaal erg goed in Oosterwolde. Naast het ruimschoots aanwezige gunstige habitat; overjarig rietland dat in het water staat, bleek 2011 landelijk een uitzonderlijk goed jaar te zijn geweest voor veel Afrika-trekkers. Het was een nat jaar in de Sahelzone, een belangrijk overwinterings- en doortrekgebied, dat waarschijnlijk voor een bovengemiddelde winteroverleving heeft gezorgd. Het gaat dan met name om de kritische moerasvogels, zoals de Grote Karekiet, Rietzanger en Snor. Deze werden landelijk in beduidend hogere dichtheden vastgesteld. Dit effect was dus goed terug te zien in Oosterwolde, met bovengemiddelde aantallen van genoemde soorten.

De landschapselementen zijn met name interessant voor vogelsoorten van jong bos en struweel- en struikvogels. Het gaat over het algemeen om algemene broedvogelsoorten. Toch worden er ook Rode Lijstsoorten vastgesteld. De Spotvogel wordt jaarlijks vastgesteld in jonge opslag; dit jaar is een voorlopig

maximum van vijf paar bereikt en de Kneu is vooral vastgesteld op plaatsen waar elzen zijn afgezet en

ruigte en bramen zijn opgeslagen.

Het Noordermerkkanaal met een wijds overzicht over het weidevogelreservaat, 7 april 2012.

6. Literatuur

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

VAN DIJK A.J., VERGEER J.W. & PLATE C. Broedvogelindexen in 2010: veel Afrika-trekkers positief, maar water- en standvogels negatief. 2011. SOVON-nieuws 24 (3): 3-5. Nijmegen.

DEUZEMAN S.B. 2004. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2004. SOVON-inventarisatierapport 2004/43. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S.B. 2006. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2005. SOVON-inventarisatierapport 2006/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S. 2007a. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2006. SOVON-inventarisatierapport 2007/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S. 2007b. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2007. SOVON-inventarisatierapport 2007/46. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S. 2009. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2008. SOVON-inventarisatierapport 2009/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S. 2010. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2010/04. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

DEUZEMAN S. 2011. Broedvogels van Polder Oosterwolde in 2010. SOVON-inventarisatierapport 2011/07. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

DEUZEMAN S. & VAN WIJHE E. 2011. Broedvogels van de eilanden in de Veluwerandmeren in 2010. SOVON-inventarisatierapport 2011/15. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek, Nijmegen.

HUSTINGS M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M. & REIJNEN M.J.S.M. 1985. Vogelinventarisatie. PUDOC, Wageningen en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Zeist.

LOK 2000. Broedvogels van de Polder Oosterwolde in 2000. Rapport in eigen beheer.

LOK 2003. Broedvogels van de Polder Oosterwolde in 2003. Rapport in eigen beheer.

VAN MANEN W. 2001. Broedvogels van Arkemheen in 2001. SOVON-inventarisatierapport 2001/19. SOVON, Beek-Ubbergen.

VAN MANEN W. & VAN DIERMEN J. 2006. Broedvogels van Arkemheen in 2005. SOVON-inventarisatierapport 2006/05, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

TEUNISSEN W.A. & VAN KLEUNEN A. 2001. Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

TEUNISSEN W. & SOLDAAT L. 2006. Recente aantalonwikkeling van weidevogels in Nederland. De Levende Natuur: 107:70-74.

Bijlagen:

Bijlage 1. Overzichtskaart met deelgebieden

Bijlage 2. Aantallen weidevogels in het weidevogelreservaat vanaf 1958 (naar gegevens Adrie Hottinga)

Bijlage 3. Aantalsverloop van de Grutto, Kievit en Tureluur, vergeleken met de landelijke index

Bijlage 4. Aantalsverloop van de Wulp, Veldleeuwerik en Graspieper, vergeleken met de landelijke index

Bijlage 5. Aantalsverloop van de Zomertaling en de Slobeend, vergeleken met de landelijke index

Bijlage 6. Verspreidingskaarten per soort

Bijlage 1. Overzichtskaart met deelgebieden

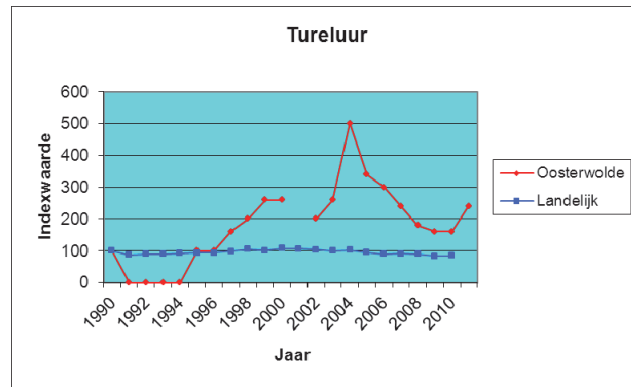
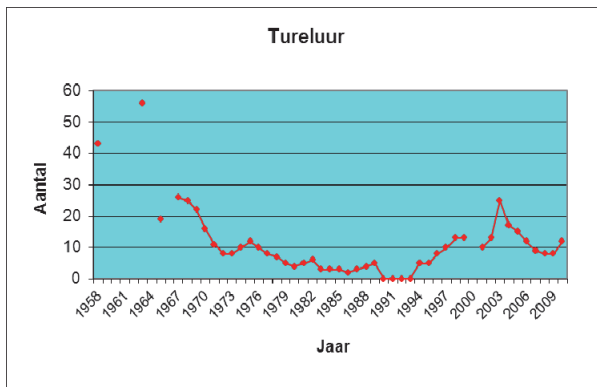
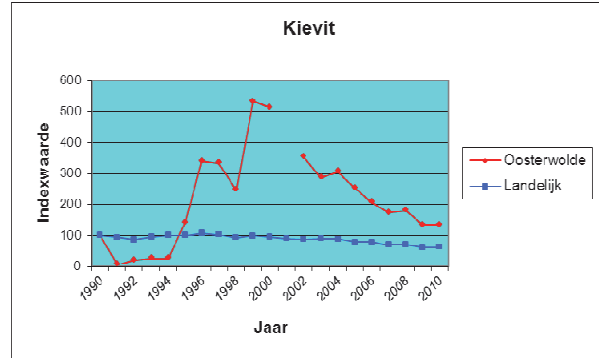
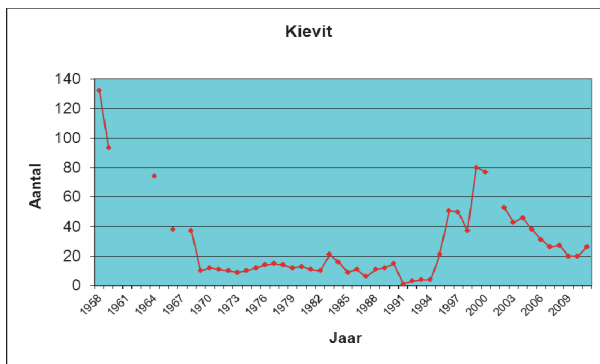
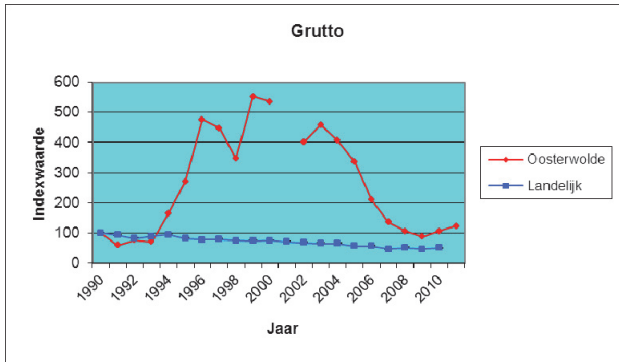
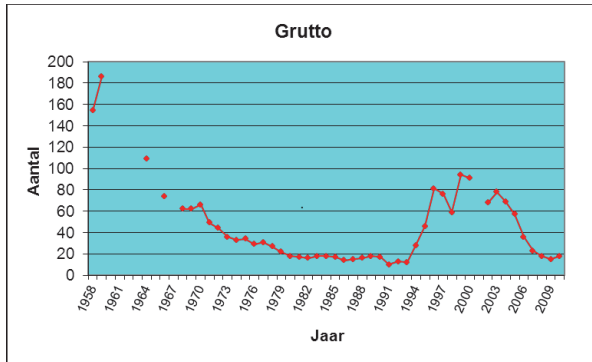

Bijlage 2. Aantallen weidevogels in het weidevogelreservaat vanaf 1958 (naar gegevens Adrie Hottinga).

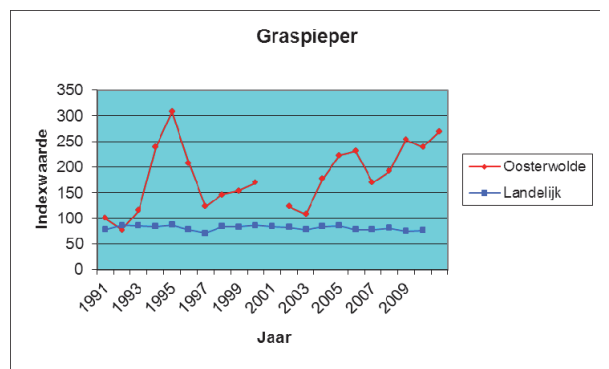
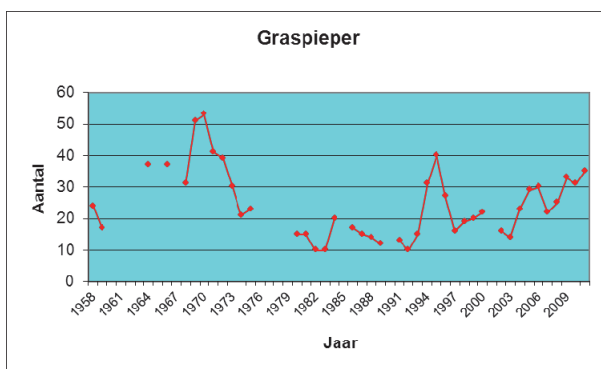
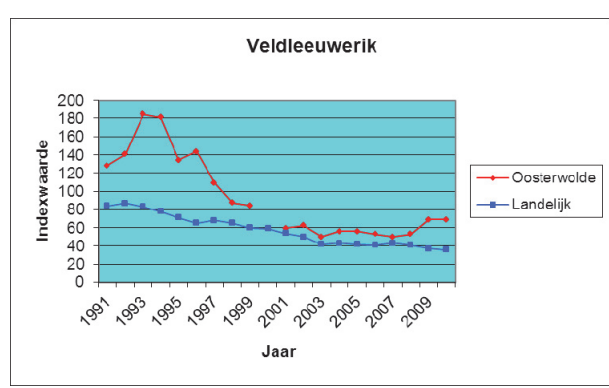
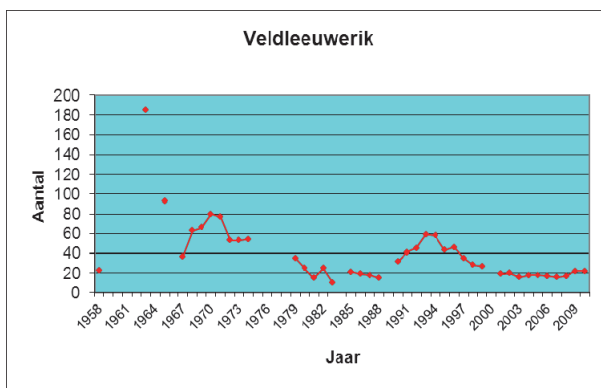
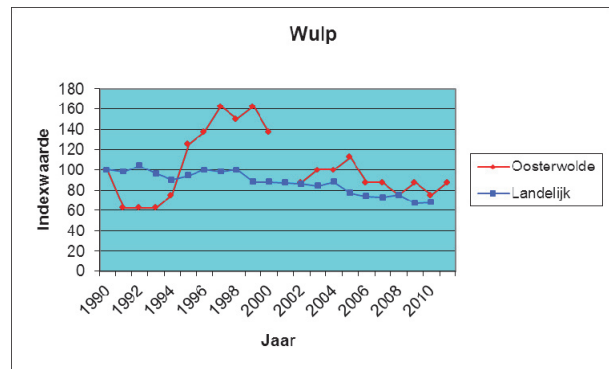
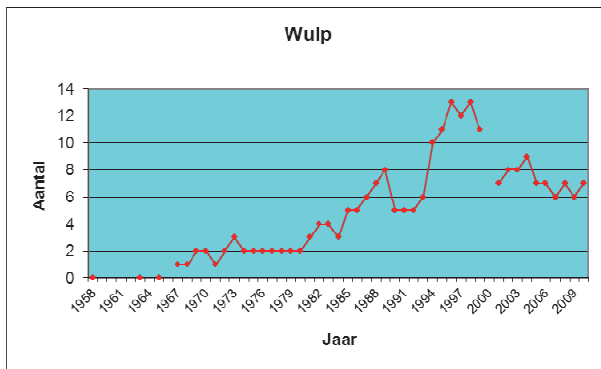
Jaar	Zota	Slob	Kuif	Schol	Kievit	Kemp	Wasn	Grutto	Wulp	Turel	Veldl	Grasp
1958	2	6		4	132	38	4	154	0	37	37	24
1959		9		3	93	40		186	0	43	23	17
1960												
1961												
1962												
1963												
1964				0	74	19		109	0	56	185	37
1965												
1966	9	13		0	38	23		74	0	19	93	37
1967												
1968				2	37	12		62	1	26	37	31
1969	8	6		6	10	4	5	62	1	25	63	51
1970	11	9		7	12	11	4	66	2	22	66	53
1971	9	6		7	11	9	6	49	2	16	80	41
1972	11	6		6	10	12	5	44	1	11	77	39
1973	6	4		8	9	6	4	36	2	8	53	30
1974	8	4		12	10	8	4	33	3	8	53	21
1975	11	2		13	12	6	4	34	2	10	54	23
1976	0			14	14	0	1	29	2	12		
1977	1			16	15	0	3	31	2	10		
1978	1			16	14	0	4	27	2	8		
1979	3			7	12	0	3	22	2	7		
1980	3	4		7	13	0	3	18	2	5	35	15
1981	1	2		9	11	0	3	17	2	4	25	15
1982	1	3		10	10	0	2	16	3	5	15	10
1983	1	0		6	21	0	4	18	4	6	25	10
1984	1	0		12	16	0	3	18	4	3	10	20
1985	1	1		11	9	0	0	17	3	3		
1986	1	1		12	11	0	0	14	5	3	21	17
1987	1	1		8	6	0	0	15	5	2	19	15
1988	1	2		8	11	0	0	16	6	3	18	14
1989	2	3		9	12	0	0	18	7	4	15	12
1990	1	3		8	15	0	0	17	8	5		
1991	0	1		6	1	0	0	10	5	0	32	13
1992	1	0		2	3	0	0	13	5	0	41	10
1993	3	0		0	4	0	0	12	5	0	45	15
1994	3	0		0	4	0	0	28	6	0	59	31
1995	4	4		4	21	0	0	46	10	5	58	40
1996	4	7		5	51	0	0	81	11	5	43	27
1997	8	8		5	50	0	1	76	13	8	46	16
1998	9	8		4	37	1	0	59	12	10	35	19

Jaar	Zota	Slob	Kuif	Schol	Kievit	Kemp	Wasn	Grutto	Wulp	Turel	Veldl	Grasp
1999	4	12		3	80	0	1	94	13	13	28	20
2000	9	7		4	77	1	1	91	11	13	27	22
2001												
2002	5	7		3	53	1	1	68	7	10	19	16
2003	6	7		2	43	0	2	78	8	13	20	14
2004	7	5	4	3	46	0	1	69	8	25	16	23
2005	6	10	6	2	38	0	1	57	9	17	18	29
2006	5	9	7	2	31	0	1	36	7	15	18	30
2007	3	6	8	2	26	0	1	23	7	12	17	22
2008	3	7	9	2	27	0	0	18	6	9	16	25
2009	4	5	9	0	20	0	0	15	7	8	17	33
2010	4	2	8	3	20	0	0	18	6	8	22	31
2011	3	3	5	3	26	0	0	21	7	12	22	35

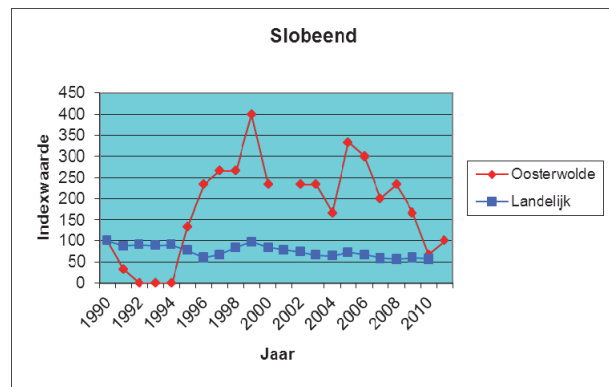
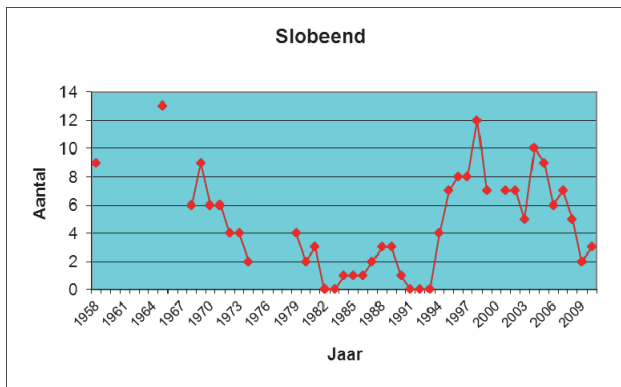
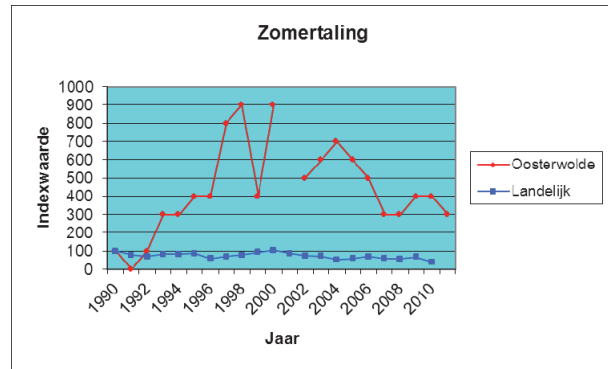
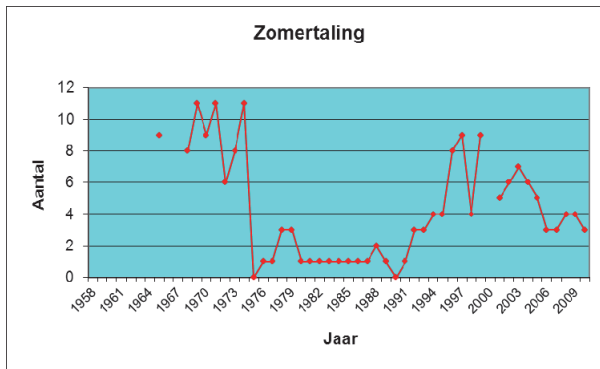
Bijlage 3. Aantalsverloop van de Grutto, Kievit en Tureluur, vergeleken met de landelijke index.

Bijlage 4. Aantalsverloop van de Wulp, Veldleeuwerik en Graspieper, vergeleken met de landelijke index.

Bijlage 5. Aantalsverloop van de Zomertaling en de Slobeend, vergeleken met de landelijke index.

Bijlage 6. Verspreidingskaarten per soort

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

